

**LA SELECCIÓ DEL FONTS
DOCUMENTAL A LA BIBLIOTECA
ESCOLAR:
COM, QUI I PER QUÈ TRIAR ELS LLIBRES PER
A INFANTS**

“Treball de Final de Grau en Mestra d'Educació Infantil”

Laida ELIZONDO i ALDAY

Tutora: Vanesa Amat i Castells

Curs acadèmic 2013-2014

Universitat de Vic, 16 de maig de 2014

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Resum: *L'infant ha de tenir l'oportunitat d'estar envoltat per una col·lecció de llibres que el permeti escollir les lectures que necessita a cada moment. L'escola, concretament la biblioteca escolar, ha de possibilitar aquesta trobada mitjançant un fons documental seleccionat a partir de les necessitats i els interessos d'infants i mestres.*

El present treball pretén recollir algunes recomanacions bàsiques per a la selecció de documents a la biblioteca escolar en un marc teòric inicial. En la segona part del projecte, s'intenta analitzar com es porta a la pràctica aquest procés en el nostre territori a partir de l'anàlisi de tres realitats concretes: la biblioteca escolar, la biblioteca pública i el Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Paraules clau: *Lectura, biblioteca escolar, selecció de documents, llibres de ficció, llibres de coneixement, política de col·lecció, esporgada, fons documental.*

Abstract: *Children should have the opportunity to be surrounded by a book collection in order to choose their readings depending on each moment. The school, particularly the school library, must make this meeting easier through a selection of documental resources classified according to the children's and teachers' needs and interests.*

The present paper has the objective to gather some basic recommendations for the selection of documents to be introduced in the school library in an initial theoretical background. In the second part of the project, the implementation of the process in our territory is studied from the analysis of three particular realities: the school library, the public library, and the Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Keywords: *reading, school library, selection of documents, fiction books, knowledge books, collection policy, expurgation, documental resources.*

Sumari

1. Introducció.....	4
2. La biblioteca escolar: el llibre, la lectura i l'escola.....	6
2.1. Marc legal referent a la col·lecció documental de la biblioteca escolar.....	7
2.1.1. Altres documents de referència en el marc autonòmic català.....	9
2.2. El fons de la biblioteca escolar i la selecció de documents.....	11
2.2.1. A cada lector el seu llibre.....	14
2.2.2. Dificultats generals i punts de referència per a la selecció del fons de la BE.....	16
2.2.3. L'esporgada com a element clau en el procés de selecció de fons de la BE.....	17
2.2.4. Diferents documents per a diferents tipus de lectura.....	18
2.2.4.1. Obres de ficció.....	19
2.2.4.2. Obres de coneixement.....	23
3. Metodologia.....	26
3.1. Disseny del procediment de recollida de dades.....	27
4. Resultats de la recerca.....	30
4.1. L'Associació de Mestres Rosa Sensat.....	30
4.1.1. Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil i secció infantil de la Biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.....	30
4.2. La biblioteca pública.....	34
4.2.1. Biblioteca Pública Caterina Figueras de Tona.....	34
4.2.2. Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa.....	38
4.3. La biblioteca escolar.....	42
4.3.1. La biblioteca Joaquim Carbó de l'Escola Sant Josep – El Pi de l'Hospitalet de Llobregat.....	42
4.3.2. La biblioteca del l'Escola Les Pinediques de Taradell (segon cicle d'Educació Infantil).....	45
5. Conclusions.....	50
6. Bibliografia.....	58

1. Introducció

El present treball és el Treball de Final de Grau que es realitza durant l'últim curs del Grau en Mestre d'Educació Infantil i que es vincula a l'itinerari d'optativitat escollit: Itinerari en Biblioteca Escolar i Animació a la Lectura. La formació rebuda durant aquests estudis, així com els coneixements sobre l'àmbit bibliotecari, han propiciat l'interès respecte el tema del treball: la selecció del fons documental a la biblioteca escolar.

Segons les directrius de la IFLA/UNESCO per a la Biblioteca escolar la missió de la biblioteca escolar és:

Proporcionar informació i idees que són fonamentals per a funcionar amb èxit en la nostra societat d'avui en dia, cada cop més basada en la informació i el coneixement. La biblioteca escolar dota els estudiants d'habilitats d'aprenentatge al llarg de la vida i desenvolupa la seva imaginació, permetent-los d'aquesta forma viure com a ciutadans responsables. (IFLA/UNESCO, 2002: 13)

Les escoles sovint debaten o es preocupen sobre alguns aspectes de la biblioteca escolar: Com organitzar i catalogar els documents? Com ambientar l'espai? Quines activitats de dinamització de la lectura i de la biblioteca escolar són les més adequades? Com gestionar el servei de préstec? Tanmateix, es detecta una manca de reflexió entorn la següent qüestió: Quins materials són els més adequats per al fons documental de la biblioteca escolar?

Els infants han de poder accedir a un corpus ben seleccionat, en què es tinguin en compte aspectes qualitatiu i quantitatiu, adequat a les seves necessitats i interessos. En cas contrari, és gairebé segur que la resta d'esforços per tal de promoure l'ús de la biblioteca escolar no reeixiran.

Durant el treball es parla del corpus, del fons documental, de la col·lecció com a sinònims, per tal de descriure el conjunt de materials que es poden utilitzar per als diferents usos de la lectura, ja que afavorir la lectura hauria de ser un dels objectius principals de la biblioteca escolar.

Partint de la pregunta de recerca: Com es realitza la selecció del fons documental a la biblioteca escolar?, s'intenta fer una aproximació a diferents contextos a partir de cinc realitats concretes: el Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, la Biblioteca Pública Caterina Figueras de Tona, la Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa, la biblioteca escolar Joaquim Carbó (Escola Sant Josep – El Pi de l'Hospitalet de Llobregat) i la biblioteca escolar del 2n cicle d'Educació infantil de l'Escola Les Pinediques de Taradell.

Després d'introduir la temàtica de la investigació i justificar-ne breument la seva tria, s'exposen l'estructura i els continguts del document. El Treball de Fi de Grau s'estructura en quatre blocs: el marc teòric, la metodologia utilitzada durant la investigació, els resultats de la recerca i les conclusions finals.

El marc teòric es titula “la biblioteca escolar: el llibre la lectura i l'escola” i pretén contextualitzar l'àmbit de la recerca a través d'un marc legal de referència i unes orientacions per a la realització de la selecció del fons de la biblioteca escolar extretes de diferents fonts redactades per especialistes.

En l'apartat metodològic es descriu el paradigma en el qual s'emmarca la recerca i es descriuen els instruments i els procediments per a la recollida de dades.

En el tercer bloc, titulat “Resultats de la recerca”, s'exposen les dades obtingudes a partir de l'aproximació a les realitats esmentades anteriorment.

Per últim, en l'apartat de conclusions, s'analitzen els resultats de la investigació en relació al marc teòric que els precedeixen. També es reflexiona sobre el procés que s'ha realitzat durant la recerca i els interrogants que ha generat.

2. La biblioteca escolar: el llibre, la lectura i l'escola

Aprendre a llegir i escriure, i adquirir el gust per la lectura i l'hàbit lector, és el pilar de tot l'aprenentatge posterior (són eixos transversals en totes les àrees i matèries), sinó esdevindrà més difícil i complicat (Centelles, 2009). Així doncs, la lectura ha estat històricament i continua sent una de les principals preocupacions dels mestres.

I és que els beneficis de la lectura són múltiples i evidents (Centelles, 2009): reforça el creixement personal, és un instrument pragmàtic i útil per a la vida, i ens proporciona plaer, ens distreu.

Osoro (1998) afirma que la biblioteca a l'escola és una necessitat indiscutible, ja que l'aprenentatge principal que es realitza a l'escola és la lectura i sense llibres no es pot llegir. El procés d'aprenentatge de la lectura és llarg i complex, i el lector necessita trobar llibres, espais i temps per a poder avançar. Prenent com a punt de partida les paraules de Baró, Aliagas i Gorchs (2013: 11): “a l'escola, la biblioteca és un entorn privilegiat per al contacte entre els llibres i els lectors”; i de Colomer (2005: 160): “És imprescindible donar als nens i nenes la possibilitat de viure per un temps en un entorn poblat per llibres, en el qual la relació entre les seves activitats i l'ús del llenguatge escrit sigui constant i variat”.

Per a contribuir en el procés d'aprenentatge dels infants i envoltar-los de llibres, cal partir d'una biblioteca escolar que “és part integrant del procés educatiu” (IFLA/UNESCO, 2005: 34).

La biblioteca escolar haurà de ser un veritable centre de recursos, un font eterna d'informació, de suggeriment, d'activitats socioculturals i a l'hora festives, una font inesgotable d'eines per ampliar el coneixement i, al mateix temps, el bressol de la fantasia, la llar d'allò poètic, el racó de la paraula serena, l'amistat, la llibertat i els somnis. (Osoro, 1998: 13)

Segons Llaquet (2009) La biblioteca escolar s'hauria d'entendre com un instrument per desenvolupar les competències bàsiques: la competència lingüística, la competència en el tractament de la informació i també la competència d'aprendre a aprendre. Però la mateixa autora adverteix que “la biblioteca escolar per sí mateixa no és suficient, no genera canvis ni transformacions, ha d'estar integrada en un conjunt més ampli, amb la resta de projectes i programes” (2009: 73). Una biblioteca educadora, que acompanya el procés lector dels

infants (Escardó, 2002); una biblioteca que “facilita un entorn en el qual el llibre i la lectura formin part de manera natural, quotidiana, de la vida escolar” (Centelles, 2009: 37).

Tanmateix, no s’ha d’oblidar que no hi ha receptes màgiques per promoure la lectura (Teixidor; 2012). Els lectors mai deixaran de sorprendre’ns.

2.1. Marc legal referent a la col·lecció documental de la biblioteca escolar

En aquest punt es descriuen alguns objectius, funcions i elements claus de la Biblioteca escolar (BE). La BE és un recurs present a la majoria de centres educatius, tanmateix la seva funció i objectius no s’apliquen de la mateixa manera; no hi ha un concepte de BE pertinent i compartit entre diferents agents que hi intervenen (Castán dins Osoro 1998).

Es detallen alguns documents legals on apareix la Biblioteca Escolar. La BE s’anomena en les lleis educatives, en l’article 113 de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig d’Educació (LOE) (BOE106, de 4-5-2006) es regula l’obligatorietat dels centres educatius de disposar de BE, i la recomanació que col·laborin amb el municipi i la biblioteca pública. Tanmateix, hi ha una implementació desigual del model de BE a l’estat espanyol (Durban, 2010), algunes comunitats han optat per desenvolupar el concepte i l’ús de la biblioteca escolar, Andalusia, Astúries i Catalunya en són un exemple. A Catalunya la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d’educació detalla també que “tots els centres educatius han de disposar d’una biblioteca escolar, com a espai d’accés a la informació i font de recursos informatius en qualsevol suport a l’abast dels alumnes, del professorat i de la comunitat educativa”. En el cas de Catalunya, també s’explicita a través de l’article 44 de la Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya. (DOGC). Tanmateix, cap dels documents citats fan referència a la col·lecció de la BE.

Els documents més específics a nivell estatal i autonòmic, concretament el *Marco de referencia para las bibliotecas escolares* (2011) i les *Directrius i Estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya* (Generalitat de Catalunya: Departament d’Ensenyament, 2013a).

En el primer document (Comisión Técnica de Bibliotecas Escolares, 2011) s’especifica que la composició del fons documental d’una BE té una gran importància i requereix una dedicació

especial, és un recurs al qual s'hi hauria de dedicar entre el 5-10% del pressupost general del centre. Afegeix que s'ha de tenir un fons equilibrat, amb suports variats, amb un número d'exemplars suficient, en el que hi hagi un equilibri entre les obres de coneixement i de ficció i un increment anual del fons d'un volum per alumne. Apunta la importància de la formació del professorat entorn la selecció del fons, que hauria de gestionar la col·lecció amb criteris de qualitat i d'equilibri.

En el segon document (Generalitat de Catalunya: Departament d'Ensenyament, 2013a) s'incorpora la idea que "la biblioteca escolar facilita fonts d'informació i recursos diversos i útils per a l'alumnat, el professorat i les famílies" (p. 15). També conté la recomanació de col·laborar amb altres biblioteques escolars així com amb les biblioteques públiques per complementar el fons. I concreta la necessitat d'establir polítiques que orientin el desenvolupament del fons basades en les necessitats i interessos específics de la comunitat escolar i que reflecteixin la diversitat social que existeix fora del centre educatiu. Com en el cas de les recomanacions del primer document, es descriu la necessitat d'incorporar recursos en diferents suports i especifica quins materials ha d'incloure la col·lecció (materials generals de consulta, materials de ficció, materials de no-ficció, altres materials per a l'aprenentatge, revistes, diaris, materials curriculars, materials per a alumnes amb necessitats educatives especials, materials produïts per l'escola, materials produïts per la biblioteca, fons local, selecció de recursos digitals).

Les recomanacions elaborades pel Departament d'Ensenyament també recullen la idea de que la quantitat de documents no ha de ser el motor de desenvolupament del fons, s'ha d'analitzar cada document que s'incorpora a la col·lecció a partir dels criteris bàsics de qualitat, adequació al públic i a l'entorn, actualització, llengua i equilibri. També s'insisteix en la necessitat d'esporgar regularment el fons per tal de mantenir els documents actualitzats i en bon estat, amb l'objectiu que els documents pertinents no passin desapercebuts entre el material mediocre.

Ambdós documents fan referència a les *Directrius IFLA/UNESCO per a la biblioteca escolar* (IFLA/UNESCO, 2005), ja que representen el marc internacional en el panorama de la BE. Aquests directrius generals recomanen l'existència d'un pressupost fix destinat a la BE, fixant el mínim en un 5% de la quantitat destinada a cada estudiant dins del sistema escolar. Una idea que també es recull en les directrius catalanes és la necessitat de disposar d'una política

de gestió de la col·lecció, “aquesta política defineix el propòsit, l’abast i els continguts de la col·lecció així com l’accés a recursos externs” (IFLA/UNESCO, 2005; 22). I referent a la tria determina que:

La biblioteca escolar ha de facilitar l’accés a una àmplia gamma de recursos que satisfan les necessitats de l’usuari relatives a l’educació, la informació i el desenvolupament personal. És imperatiu que les col·leccions continuïn desenvolupant-se i ampliant-se de forma constant per assegurar que els usuaris disposen regularment d’una tria de nous materials [...]. La política s’ha de basar en el currículum, les necessitats i els interessos específics de la comunitat escolar i reflectir la diversitat escolar que existeix fora del centre educatiu. (IFLA/UNESCO, 2005; 22)

Les directrius de la IFLA/UNESCO també recullen criteris quantitius per a la gestió de la col·lecció recomanant un mínim de 10 ítems per alumne, mínim de 2.500 documents rellevants i actualitzats, un 60 % compost per títols informatius (no-ficció).

El document afegeix quin tipus de documents han de formar part del fons:

La col·lecció ha d’incorporar tota mena de recursos, impresos i electrònics, així com també artefactes, sigui quin sigui el seu suport i forma. També ha d’incloure materials gràfics, sonors, audiovisuals i videogràfics. Els recursos electrònics han d’incloure l’accés a Internet, a bases de dades referencials i a text complet, així com a paquets de programaris educatius. D’altra banda, la biblioteca és una entitat creadora de continguts, quan prepara informació sobre el seu funcionament o els seus fons, i els difon en format imprès o en format electrònic. (IFLA/UNESCO, 2005: 23)

Una altra idea que recull aquest document és la de cooperar i compartir recursos, el desenvolupament cooperatiu de la col·lecció entre diferents centres educatius i altres biblioteques així com compartir la formació dels educadors que tenen un paper de mestres bibliotecaris a l’escola.

2.1.1. Altres documents de referència en el marc autonòmic català

Durant les últimes dècades hi ha hagut diverses actuacions en el marc autonòmic català que han desenvolupat documents en els que es menciona la gestió del fons de la BE. En aquest apartat es mencionen l’*Impuls a la lectura*, el *Punt Edu*, l’*Amic de Paper* i *Quins llibres?*.

En primer lloc, es descriuran les recomanacions de l’*Impuls a la Lectura*, un document que publicà la Generalitat de Catalunya l’any (2013b) en què es descriuen els usos de la

lectura i en el que es descriu el Pla de Lectura de Centre. En aquest document es reitera en la idea de la necessitat de que la BE tingui un fons ben seleccionat de documents que s'actualitzi sovint, que contempli la diversitat dels lectors i de gustos posant a l'abast dels lectors textos de tipologia diversa per tal de satisfer a tothom.

Cal pensar en llibres fàcils de llegir, però a l'alçada de l'edat dels alumnes; llibres de lectura minoritària, però que poden ser importants per als lectors; llibres de moda que posen fàcil sentir-se part d'una comunitat lectora; llibres clàssics que permeten accedir als referents de la cultura pròpia; llibres de matèries i gèneres literaris diversos; etc. Per contrastar la selecció o per ampliar-la es pot partir de les obres que han obtingut el consens valoratiu de diferents professionals i entitats que ens mereixin confiança. La selecció també ha d'oferir un ventall ampli de lectures que observin la diversitat lingüística del centre, que responguin a les necessitats de cada un dels alumnes. (Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 2013b; 99)

En segon lloc, es farà referència al *Punt Edu* (s.a.), un Programa d'Innovació Educativa (PIE) que es va activar durant el curs 2004-2005 i que s'estén fins l'any 2011, pretenia impulsar la BE com a eina d'aprenentatge en totes les àrees. En el decàleg d'aquest PIE hi consten dues prioritats que fan referència al fons: la BE té informació en diferents suports i té un fons seleccionat i actualitzat (amb edicions de qualitat i atractives, amb una col·lecció planificada que reculli les aportacions de mestres de diferents nivells educatius).

En tercer lloc, es cita l'*Amic de Paper*, associació creada l'any 1984 que tenia l'objectiu de promoure la lectura infantil i juvenil a l'àmbit escolar, i donar suport i assessorament a la BE, assegurant un fons suficient i adequat. Elaborava periòdicament seleccions de materials organitzat per nivells i àrees a partir de les novetats, per garantir l'adquisició documental més adequada a les capacitats i necessitats dels lectors (Comalat; Serra, 2001)

Per últim es fa referència a *Quins llibres...?* una iniciativa que aposta per establir criteris per a la selecció de llibres que s'ofereixen als infants, afirmant que "per a poder introduir els lectors a la lectura és imprescindible seleccionar els llibres que han d'anar a parar a les seves mans, sobretot tenint en compte la seva qualitat literària i artística. En el cas dels llibres de coneixements, caldrà valorar-ne la qualitat científica" (Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat 2009: 17). Segons els criteris establerts en aquests seminaris, cal seleccionar el llibre en

funció del nivell psicològic, l'interès i la capacitat lectora dels infants, introduïnt-los de manera gradual i comprovant si es corresponen a les necessitats dels lectors. Es valoren l'existència dels clàssics a l'escola i l'existència d'algunes editorials que publiquen llibres de molta qualitat literària i estilística (Hipòtesi, Meteora, Libros del Zorro Rojo, Edicions del Roure de Can Roca, Barbara Fiore, OQO... així com Kalandraka com a reeditor d'àlbums clàssics). També es té en compte els llibres que formen part de la col·lecció Mars que estan editats per l'Associació de Mestres Rosa Sensat i Magenta Universal Productions que té l'objectiu de reeditar contes clàssics del segle XX que consideren que han de continuar estant a l'abast dels nens i nenes degut a la seva qualitat.

2.2. El fons de la biblioteca escolar i la selecció de documents

En aquest apartat s'intenten descriure els elements bàsics esmentats en la bibliografia actual per a la selecció de documents a la BE. L'eix d'aquestes pautes es centra, sobretot, en els documents impresos, ja que com destaca Colomer (2005a) els llibres són els millors col·laboradors dels mestres en l'educació lectora i literària dels infants. Per a Osoro (1998), l'ensenyament bàsic que es realitza a l'escola és l'aprenentatge de la lectura i la BE és una necessitat indiscutible, ja que calen llibres per llegir, cal provocar una curiositat pels llibres. Baró, Aliagas i Gorchs (2013) reforcen la idea que l'escola i, concretament, la BE és un entorn privilegiat per al contacte entre els llibres i els lectors.

Com ja s'ha comentat, no existeix un concepte de BE pertinent i compartit entre els actors principals que hi intervenen, però alguns experts han publicat diferents criteris per a la selecció dels documents. Com afirma Teresa Colomer:

El corpus [el fons] importa [...]. La importància del corpus passa per la seva flexibilitat i adequació diferents funcions, moments i lectors [...]. Un bon corpus no és sinònim de "les millors obres", sinó que inclou també llibres en sèrie amb els quals els infants puguin reposar i assimilar els aprenentatges a través de la repetició, o llibres que engrandeixin la seva autoimatge com a lectors al sentir-se capaços de llegir llibres més llargs tot i que la seva qualitat sigui menor. Corpus no és quelcom destinat al consum. (Colomer, 2005a: 153-154)

La majoria d'autors consultats (Osoro, 1998; García Guerrero, 2012) coincideixen en l'afirmació que seleccionar documents no és un procés fàcil, s'han de descobrir els llibres que s'han de llegir en cada moment, tenint en compte l'edat, la competència lectora i els interessos dels infants. Colomer (2005b: 11) afegeix que "la selecció de

llibres per a la infantesa és una operació delicada en la que la societat es juga el futur dels nous lectors”. Patte també d’acord amb aquesta idea:

Les lectures dels nens, la seva qualitat, la seva evolució, depenen essencialment dels llibres amb els que es trobaran –sense haver de buscar-los- en el seu entorn immediat; depenen d’allò que “tenen més a mà. [...]. Aquestes obres corresponen a la idea que ens fem del llibre, de la lectura i del nen. (Patte, 2000: 47)

I que la selecció és necessària perquè l’excés i l’amuntegament poden desmotivar l’infant, i fer que es perdi:

Seleccionar no significa restringir, sinó tot el contrari. Implica ressaltar el valor d’allò que es selecciona [...]. Un fons massa ampli pot desorientar i desanimar al lector que no té punts de referència. Un fons massa reduït aviat es torna frustrant, no dóna l’oportunitat de renovar l’interès del nen, no pot respondre als seus dubtes i als seus interessos. (Patte, 2000: 58-59)

La selecció s’oposa a la idea de censura o a qualsevol tipus de restricció. Pel contrari, la selecció és sinònim de riquesa. Permet ressaltar el valor d’una bona varietat per fer-la emergir entre la massa de llibres que es repeteixen d’una manera uniforme i intercanviable (Patte, 2000: 72).

També Centelles (s.a.) reforça la idea de Patte quan afirma “en una biblioteca repleta l’alumne tindrà més dificultats per localitzar informacions rellevants. Seleccionar també vol dir valorar el que tenim”.

Convé ressaltar també la idea de seleccionar per oferir qualitat i propiciar lectors amb capacitat crítica:

Quan parlem de la necessitat de valorar llibres a la biblioteca pública i escolar, parlem de fer-ho per seleccionar llibres de qualitat, aquells que permeten que el lector creixi com a individu i conegui la cultura de la que forma part. Són els llibres que ajuden a construir criteris que, a la llarga, proporcionen la llibertat i el coneixement suficients per ser capaços d’escollir les lectures pròpies, per dialogar amb aquells que els nostres avantpassats ens han llegat; per discernir allò que és obvi d’allò que és interessant, el plagi de l’original; per abstraure en cerca de models, per dialogar amb altres autors i altres veus, per pensar la pròpia vida, etc. (Lluch, 2010: 64)

La selecció del fons ha de comportar una col·lecció que possibiliti múltiples opcions de lectura essent així un motor de canvi, integradora (diversitat de materials, fonts d’informació, tipologia de documents i continguts), dinàmica i al servei de l’usuari, oberta (en contínua revisió i adaptació) i interconnectada (es complementa amb els recursos de l’entorn) (López i Cencerrado dins Osoro, 1998). Aquesta idea de col·lecció

pensada, revisada, plural i adaptada es repeteix en les diferents fonts consultades. Centelles (s.a.) afirma que el fons de la biblioteca escolar s'ha de renovar de forma constant, equilibrada i intel·ligent, sense oblidar el sentit comú. Tenint en compte els aspectes quantitius i qualitius: “cal destinar recursos a augmentar la presència quantitativa i qualitativa dels llibres en l'entorn infantil” (Colomer, 2005a: 144), tot i que cal que prevalgui la qualitat sobre la quantitat (Durban, 2005) tenint en compte que “els materials irrellevants introdueixen soroll en la cerca i s'interposen entre l'usuari i els altres llibres eficaços” (López Royo, 2002: 83). La mateixa autora descriu:

Deia Monterroso referint-se a una biblioteca que ell va conèixer en el seu país “era una biblioteca tan pobre que només tenia llibres bons”. No espero que aquesta frase ens serveixi de consol sinó més aviat de suport, per a convèncer-nos de que una biblioteca modesta en número de volums pot ser molt rica en contingut i en possibilitats quan els llibres s'han escollit en funció del que necessiten i esperen trobar els seus usuaris. (López Royo, 2002: 91)

Baró i Mañà (1994) i López i Cencerrado dins Osoro (1998) reforcen la idea de plantejar uns interrogants previs a la tria de nous documents per a la BE: per què? i per a què?, que estan relacionats amb la forma d'entendre l'educació, així com de la concepció del llibre i de la lectura ja que un dels principals valors de la col·lecció es deu a la selecció de materials; seleccionant en funció de la utilitat (els materials han de ser llegits i consultats), la pertinença (interessos i temes tractats en el projecte curricular del centre) i d'acord amb les demandes d'infants i mestres amb l'objectiu de tenir una col·lecció equilibrada i pertinent. Segons López Royo (2002) en la selecció dels documents també s'ha de tenir en compte una de les missions de la biblioteca escolar: contribuir a la compensació de les desigualtats; per aquest motiu s'hauran de valorar els materials també en funció dels alumnes amb dificultats lectores, alumnes amb llengües maternes diferents (llibres en altres llengües), fons amb temàtiques especials, diccionaris d'ús fàcil i llibres de lectura fàcil....

Cal seleccionar els documents un a un, defugint l'adquisició de col·leccions completes. Tal com Andreu Lorenzo (s.a.: 38) detalla “calen criteris consensuats per a la selecció i adquisició de recursos, amb un pla a curt termini sobre finançament, adquisició, selecció i avaluació dels recursos”, “és imprescindible establir criteris per a la construcció i el desenvolupament de la col·lecció de forma coherent amb el projecte existent de biblioteca escolar i amb el concepte que es té d'aquesta en el centre escolar” (Durban,

2005: 101). En la mateixa línia de pensament, López Royo (2002) dictamina que seleccionar és valorar, una idea contraposada a tot el que tingui lletra és vàlid per al fons de la BE; reafirmant que els criteris de selecció han de quedar recollits en el projecte curricular de centre, ja que ha de ser coherent amb el projecte de biblioteca escolar i amb la idea de lectura que es té en el centre educatiu. És necessària la figura del mestre bibliotecari, la reflexió i el consens entre tot l'equip de mestres per tenir una biblioteca equilibrada, útil i pertinent. García Guerrero (2014) apunta la idea de realitzar itineraris de lectura de centre, que siguin flexibles i incloure a la Normativa de Règim Intern la política documental de la BE. Tanmateix, Colomer (2005a: 156) afirma que “per a seleccionar llibres és important escoltar; s’ha de ser sensible als diferents itineraris de cada lector”. Però segurament també s’han d’incloure alguns títols d’actualitat, atractius, potser amb poc valor literari o científic; ja que segons Patte (2000:60), “també hi ha d’haver llibres fàcils, que inspirin confiança al lector, on aquest pugui obtenir plaer”. A més a més, “ per a què la qualitat i els valors dels llibres serveixin per alguna cosa, és evident que han de ser llegits [...]. Un dels aspectes més importants en la selecció és que els llibres han d’agradar als nens i nenes” (Colomer, 2005), les biblioteques per a infants “han de disposar d’un fons de llibres curosament seleccionat per a infants” (Escardó, 2002: 31) amb la dificultat que el qui fa la selecció sol ser un adult.

2.2.1. A cada lector el seu llibre

Els lectors tenen necessitats i experiències lectores molt variades, el fons de la biblioteca i l’adult mediador haurien de fer disponibles varietat de documents per a respondre a aquests elements (Chambers, 2006). Teixidor (2012: 33) també afirma que “hi ha llistes d’obres de qualitat literària acreditada, però no hi ha una llista d’obres d’eficàcia per enganxar en la lectura, perquè no hi ha un gust únic, ni un únic nivell de lectura, ni un interès universal que mogui la curiositat de tothom”.

Patte (2000) proposa deixar que els infants escullin les seves lectures amb llibertat, partint de la premissa que:

Cada individu és únic. Un llibre de qualitat també. Es dirigeix al lector en la seva més íntima individualitat, li rebel·la i li permet desenvolupar les riqueses latents que conté. Gràcies a la varietat d’allò que proposa de forma simultània, la

biblioteca pot adaptar-se a la infinita varietat de les sol·licituds i a allò que tenen aquestes de més personal. (Patte, 2000: 70)

L'autora defensa que el mestre ha de tenir confiança en les possibilitats de l'infant lector, proposant sense imposar, deixant llibertat per escollir a cadascú les seves experiències pròpies de lectura.

Pennac (2013) també està d'acord en què l'infant ha de tenir el dret a llegir qualsevol cosa sense sentir-se jutjat, tot i que reconeix que hi ha *bons* i *mals* llibres. En la mateixa línia de pensament es troba Escardó (1987) que opina que els infants són capaços d'autoseleccionar les pròpies lectures, però que les ha de tenir a l'abast en el moment i l'espai adequats, d'aquesta manera no perdran les ganes de llegir. I també Teixidor (2012) que afirma que "hi ha un moment adequat per cada lectura i que cada lector ha de llegir les obres en el moment adequat; tanmateix l'alumne s'ha de trobar amb alguns llibres meravellosos i amb noms inoblidables de la literatura" (Teixidor, 2012: 23), els clàssics. Aquestes lectures, remarca Cerrillo (2007), han d'arribar al lector en el moment i l'edat adequades, ja que cal una maduresa de pensament i capacitat d'anàlisi per arribar-hi. També referint-se als clàssics Umberto Eco afirma:

Certament, com es fa escollir al pobre que entre en una llibreria i veu tanta quantitat de llibres. Hi ha dues possibilitats. La primera, si es busca un llibre important, s'acaba trobant. La segona, no tots els llibres són importants per a tothom. Un llibre és important per a vostè, un altre llibre ho serà per a mi. No cal pensar en la literatura com una revelació divina que tot el món espera [...]. Mirant la meua història personal (tot i que crec que ha passat a tothom), veig que llibres que no valen res han estat molt importants per a mi, però en el moment que van ser llegits van ser molt formatius, em van fer pensar, em van alimentar la fantasia. No són llibres importants per a tothom, però van ser importants per a la meua experiència. També és possible que entre la immensa quantitat de llibres presents a les llibreries es produeixi una mena de selecció natural darwiniana en la que morin els llibres que no val la pena que visquin. (Eco, 2012)

Colomer (2005) afirma que cal conèixer els lectors per saber en quin punt es troben i ajudar-los a ampliar progressivament la seva capacitat de gaudi, partint de la idea de que la qualitat d'una obra no està tant sols en ella mateixa, també s'ha de tenir en compte l'experiència que pot provocar al lector. Teixidor (2012) comparteix amb l'autora la idea que no s'aprèn a llegir llibres difícils si només es llegeixen llibres fàcils i que disminuir la qualitat de la lectura no en fomenta el gust.

2.2.2. Dificultats generals i punts de referència per a la selecció del fons de la BE

Baró i Mañà (1994), Mañà i Velloso (2004), Colomer (1995, 2005b), Patte (2000), etc. afegeixen que la dificultat de la tria de documents impresos pot provenir de l'àmplia oferta del material editat i de la complexitat de la seva valoració. López Royo (2002) esmenta que hi ha un mercat avassallador en el camp dels llibres infantils i juvenils, que poden imposar una dinàmica que convidi a l'acumulació, a les sèries, a les col·leccions i a la novetat. Per aquest motiu, els autors consultats afirmen que és necessari que el mestre bibliotecari conegui els documents (llegint molt i comparant moltes obres entre elles, però tot i això la selecció és difícil ja que ell no serà el destinatari final) i els alumnes (observant les reaccions dels infants durant el seu contacte amb els llibres) per tal de seleccionar adequadament. López Royo (2002: 81) sintetitza aquesta idea quan afirma que “la construcció d’una col·lecció ha de partir d’una postura activa i conscient enfront la possibilitat que suposa que l’elecció la facin organismes externs a l’escola: editorials, institucions que desconeixen la pràctica de lectura dels centres, professors interessats en diferents temes”.

El bibliotecari ha de llegir molt i comparar moltes obres entre elles, cal formar equips de mestres i professors amb la finalitat de seleccionar i que el procés de selecció parteixi de la discussió en grup (Baró et al., 1999). Per a conformació de la col·lecció també li pot ser molt útil consultar fonts d’informació com a suport, com bibliografies, catàlegs d’editorials (tot i que hi ha cert perill per la parcialitat de la seva visió) i llibreries, revistes especialitzades, revistes de pedagogia, publicacions de seminari, etc. així com els comparatius amb altres biblioteques similars, les biblioteques públiques (Baró i Mañà, 1994; Baró, Mañà i Velloso, 2004, Andreu Lorenzo, s.a.; Durban, 2005). Osoro (2007) comparteix la idea que és complex seleccionar el fons de la BE, i que el mestre no s’ha de deixar seduir per obres aparentment perfectes, ni per l’última tendència del mercat; que és normal que el responsable d’aquesta tasca apliqui criteris personals en la tria, que s’han d’incorporar els llibres que ens han “tocat” amb el convenciment que també puguin “tocar” a nous lectors, però els ha de poder contrastar amb els criteris d’altres persones. Com també és important que s’analitzi el contingut dels documents amb independència del suport en què es troben (Durban, 2005).

Tanmateix, Colomer (2005a) afirma que tot i que hi ha molts cànons de llibres per a nens, la col·lecció de lectures recomanades s'ha d'anar revisant, i, que a més a més, en la seva aplicació a la BE solen aparèixer problemes degut a les peculiaritats del centre, dels alumnes, del recorregut curricular i literari.... Lluch (2010) esmenta que hi ha un cànon ocult que fa que s'utilitzin criteris similars per a la selecció de llibres a les BE, un cànon que els mestres bibliotecaris reproduïen sistemàticament, sense que es plantegi el per què i per a què de cada adquisició. Com assegura Centelles (s.a.), una BE no pot acceptar totes les donacions que li arriben, ha d'aplicar criteris de selecció també en els documents que no suposen una despesa. Segurament, tal com afirma Durban (2005: 99) “no existeixen col·leccions ideals sinó col·leccions adequades o pertinents per a un determinat centre i en un determinat context”, però cal “una política de selecció que garanteixi el control de la qualitat i de la quantitat”. Com assenyala López Royo (2002) cal un pressupost fix, però la selecció no es realitza únicament a partir de les capacitats econòmiques que es tenen, cal una actitud valorativa que permeti destacar, recomanar, confeccionar guies de lectura, centres d'interès...; i una col·laboració amb altres organismes (biblioteca pública, museus, altres BE) per compartir alguns documents especialitzats; i que inclogui un procés de tria entre el fons existent.

2.2.3. L'esporgada com a element clau en el procés de selecció de fons de la BE

De la mateixa manera que és necessari seleccionar el fons, la bibliografia és homogènia quan s'esmenta la importància d'esporgar el fons de manera sistemàtica. López Royo (2002: 80) afirma que dins el procés de selecció també s'inclou “una actitud activa que permet avaluar el fons per a retirar els materials que no responen als objectius de la biblioteca escolar”. Per mantenir una col·lecció viva i actualitzada i per adaptar-la a les necessitats reals de l'usuari. Es poden utilitzar criteris diversos com: canvis curriculars, el desfàs del contingut, l'estat físic dels documents, exemplars duplicats o publicacions periòdiques d'escàs interès (Durban, 2005). La Generalitat de Catalunya va publicar el document *Esporgar la biblioteca a l'escola i a l'institut* (2010) com a suport del programa Puntedu que inclou l'esporgada en el procés de configuració del fons de la BE i que recomana incloure els criteris per a realitzar aquesta tasca en els documents que regulen la gestió del fons de la Be, definint-la com:

Esporgar és avaluar críticament els fons a partir d'uns criteris prèviament establerts que permetin treure de la biblioteca aquells documents que no els

compleixin. La finalitat última de l'esporgada és oferir un fons actualitzat, útil, de qualitat, accessible i adequat a les necessitats de l'alumnat i del personal docent del centre. (Abeyà et al., 2010: 13)

Abeyà et al. (2010) recomanen esporgar anualment una part el fons i aconsellen que es realitzi aquest procés amb l'assessorament de la biblioteca pública més propera, i el Centre de Recursos Pedagògics. En aquesta tasca també s'ha de realitzar una planificació que inclogui la persona que realitzarà la tasca, la temporització, la part del fons que s'avaluarà, els criteris que s'aplicaran i les possibles excepcions. Els criteris generals que s'expliciten per a l'esporgada fan referència a: l'estat físic o la presentació dels documents (deteriorats, incomplets, poc atractius, format en desús, recursos digitals amb enllaços trencats i adreces canviades) i a l'adequació del contingut (obsolet, erroni, informació efímera que ja no compleixen la finalitat per la qual van ser recollides, publicacions periòdiques antiquades, irrellevància en relació al currículum, contingut inadequat, freqüència d'ús escassa).

2.2.4. Diferents documents per a diferents tipus de lectura

Els tipus de lectura es poden classificar a partir de la funció que realitzen, aquesta idea apareix de forma repetida en la bibliografia consultada, a Colomer (2005a: 180) quan detalla que “en la selecció cal tenir en compte la funció del llibre”, Lluch (2010: 61) quan descriu que “cada tipus de lectura s'ha d'avaluar segons la finalitat lectora que li volem assignar” o bé Durban (2010: 36) quan precisa que “la Biblioteca escolar ha de tenir una col·lecció que inclogui documents per diferents àmbits d'actuació: competència lectora i hàbits de lectura, formació i experiència literària i competència informacional”. També a Baró, Aliagas, Gorchs (2013: 38) apareix aquesta idea: “existeixen diverses modalitats de lectura, molts tipus de text amb diferent funció i jerarquia; experiències gratificants de lectura, lectures lliures, però també lectures obligades i canòniques”. En els documents oficials, concretament en *La Lectura en el centre educatiu* (2013b), també s'hi ha trobat una categorització, en aquest cas del tractament de la lectura a l'escola: el gust per llegir (gaudir de textos i l'adquisició d'hàbits lectors permanents), llegir per aprendre (accés a la informació, la descoberta i l'ampliació de coneixements) i saber llegir.

Després de comprovar que la classificació de tipus de lectura no és un fet aïllat, es prendrà com a referència la categorització de Montserrat Fons (2006) que estructura els usos de la llengua escrita de la següent manera: ús pràctic, ús literari i ús científic. La biblioteca escolar s'hauria de conformar per documents que facin referència als tres usos de la llengua escrita: que ajudin a resoldre qüestions de la vida quotidiana o *d'ús pràctic*, que permetin l'accés a la informació i a formes superiors de pensament o *d'ús científic* i els que permetin apreciar el valor estètic o *d'ús literari*. L'autora s'allunya de les postures que situen algunes funcions textuais en el gaudi i d'altres en l'aprenentatge quan afirma (2006: 33) "que entre aprendre i gaudir es pot establir un vincle de manera que qualsevol acte de lectura i escriptura contribueixi en el desenvolupament global de la persona". Tanmateix, cal recalcar que encaixar els diferents elements en una classificació pot ser un tema complex i la mateixa autora no exemplifica la seva categorització.

Com ja apunta Durban (2005) s'ha d'analitzar la utilitat de les diferents tipologies documentals, esmentant dos grans blocs: obres de ficció (*ús literari*) i obres de coneixement (*ús científic*). La bibliografia consultada recomana tenir més d'un 60 % de materials de coneixement o no-ficció, tot i que no és habitual respectar aquesta proporció en les BE ja que moltes d'aquestes són biblioteques literàries. Com s'ha comentat en els apartats anteriors, la recomanació és analitzar el contingut dels documents independentment del suport en què es troben (hi ha recursos com publicacions periòdiques, documents en línia, etc. que es poden ubicar en els dos blocs i s'han d'utilitzar els mateixos criteris que en el material bibliogràfic per a la seva valoració)

2.2.4.1. Obres de ficció

Establir uns criteris vàlids per a seleccionar tot tipus d'obres de ficció és complex (Lluch, 2010). Tanmateix, hi ha una premissa bàsica citada per diferents autors com Osoro (2007) i Teixidor (2012), que és la qualitat literària del text: els llibres són llenguatge, necessàriament han d'estar ben escrits. Segons els autors, aquest element és important per desenvolupar gust estètic, desenvolupar l'hàbit lector i fomentar la creativitat. I d'aquesta manera, el lector podrà cercar el plaer de les paraules ben escrites i viure el que Colomer (2005) anomena una experiència estètica, tenint en compte que el

gust estètic es pot adquirir i educar (Baró; Aliagas; Gorchs, 2013). Un altre criteri per a seleccionar les obres de ficció compartit en la bibliografia consultada és la varietat d'estils: narrativa, còmic, poesia, àlbum il·lustrat., “tots els materials enumerats s’han d’articular en el fons general de la biblioteca escolar amb un sentit d’equilibri i varietat” (Mora Villarejo dins Osoro, 1998). Segons Baró, Mañà i Velloso (2004) hi ha uns elements imprescindibles per a seleccionar les obres de ficció: conèixer bé els lectors, dubtar dels llibres que només tenen valor didàctic o educatiu, no prejutjar el que agradarà o no als infants, utilitzar els mateixos criteris que en la selecció de textos literaris per a lectors adults (ha de despertar l’interès del lector adult). Tot i que es cita la complexitat de l’equilibri entre connectar amb els lectors infantils i proporcionar-los models literaris interessants (Colomer, 2005). Un últim aspecte general d’aquest tipus de text és la necessitat d’incloure clàssics en la col·lecció de la BE. Teixidor (2012) és un dels autors que defensa aquesta idea, així com Calvino (1992) que apunta que l’escola ha de fer conèixer bé o malament cert nombre de clàssics, ja que formen part del nostre bagatge cultural, i a través d’aquestes trobades el lector podrà reconèixer els seus propis clàssics.

La bibliografia consultada també és homogènia quan s’afirma que s’han de valorar les obres en el seu conjunt (Patte, 2000; Duran; Ros, 1995). Tanmateix, és important prendre diferents elements en consideració (Lluch, 2010; Osoro, 2007; Colomer, 2005; Patte, 2000; Centelles, 2009):

- Imatge. S’ha de vetllar per la qualitat de les imatges, així com per la varietat de tècniques i estils. Tenint en compte que complementin i enriqueixin el text. Han de ser atractives, que creïn espais vitals i donin vida als personatges. Que tinguin en compte l’ús del color, el traç, la tècnica, i la perspectiva en relació amb el text. També cal tenir en compte que les lectures no sempre requereixen il·lustracions, es positiu deixar, de tant en tant, un espai per a la imaginació personal.
- Text (alguns elements com l’estructura i els personatges fan referència només als textos narratius):
 - Ha de tenir un llenguatge enriquidor i suggestiu, suscitar sentiments i comunicar amb eficàcia. Pot aportar simbolisme a diferents elements. El

text ha de ser compost per oracions curtes i ha d' incloure diàleg. Poden incloure textos repetitius, que ajudin a anticipar i reconèixer les diferents parts de la història. Es valora positivament integrar textos rimats en la narració, així com tenir en compte la trajectòria de l'autor i del traductor si s'escau.

- La temàtica ha de ser variada, tractada de forma versemblant, profunda i honesta, abordada amb naturalitat, humor i espontaneïtat. Pot induir a la reflexió i tenir diferents nivells de lectura, també pot commoure al lector. Ha de tenir un tema que no s'interpreti ideològicament, tot i que cal partir de la idea que cap llibre és neutral ideològicament.
 - Els personatges haurien d'estar ben caracteritzats, amb personalitat i autenticitat, amb atributs físics i psicològics que poden evolucionar. Poden ser animals, ja que proporcionen una distància entre el lector i el text i faciliten la seva caracterització. En tot cas, el número de personatges hauria de ser limitat per no causar confusió als lectors.
 - L'estructura s'hauria plantejar de manera lògica i coherent i mantenir la tensió durant el relat. Es requereix també d'un títol atractiu i pertinent. La situació inicial hauria de ser interessant, seduïnt i situant el lector. El final hauria de tancar la situació o el conflicte inicial i commoure el lector (pot ser obert o tancat, positiu o negatiu; en tot cas s'hauria d'evitar els acabaments moralitzadors i previsibles). Es poden utilitzar estructures acumulatives o repetides que ajudin al lector a situar i predir l'argument.
 - El narrador guia el lector, causant empatia, curiositat i atracció.
- Forma. L'enquadració, la impressió i el tipus de paper han d'estar en consonància amb el text i la il·lustració. El disseny de cobertes, guardes i portada han de ser atractius, que aportin informació sobre el text. La tipografia cal que sigui pensada, i que respecti el text. Cal tenir en compte la presència de pròlegs i notes.
 - Criteris subjectius. La valoració d'un llibre també es realitza a partir de l'emoció que provoca, o no, a l'adult seleccionador (Mora Villarejo dins Osoro, 1998).

Patte (2000) afirma també que el plaer de la lectura permet apreciar la qualitat d'un llibre.

Altres estils literaris citats requereixen alguns matisos:

- Els còmics són un recurs que possibilita que els infants lectors accedeixin a històries complexes amb el suport de la imatge. En aquest tipus de text és molt important també que text i imatge dialoguin, que la imatge aportï ritme i ofereixi un recorregut de lectura per al lector. El text ha de presentar la veu i el pensament dels personatges, incloent també els possibles sorolls i onomatopeies. La tipografia contribueix en l'argument i ha de possibilitar la interpretació del text a partir de la mida, la posició, el canvi entre majúscules i minúscules, i la inclusió de negretes i cursives.
- La poesia és un joc basat en la paraula. En aquest tipus de text és imprescindible fixar-se en si hi ha una riquesa en el llenguatge, si aquest serveix per expressar idees, despertar sensibilitats, evocar sensacions, despertar la imaginació, divertir... Si hi ha musicalitat i si s'inclouen figures retòriques i simbolisme, que apareguin repeticions, enumeracions i personificacions. Tenint en compte que hi ha diferents tipus de poesia: cançons, embarbussaments, endevinalles, cal·ligrames... En aquest cas, la bibliografia també destaca la importància de consultar la trajectòria dels poetes i incloure textos poètics escrits per a infants i d'altres escollits per als infants, tenint en compte que la poesia és un tipus de lectura per ser escoltada més que per ser llegida i per ser sentida més que per ser entesa.
- L'àlbum il·lustrat és un format molt adequat per a la BE, en aquest tipus de llibre la imatge pren una rellevància primordial, contribuint en aportar significat al text. Moltes editorials treballen aquest tipus de llibre, de manera que hi ha un gran nombre d'àlbums en el mercat editorial. Cal prendre com a punt de referència els mateixos elements descrits, però tenint especial cura en les il·lustracions i els aspectes formals.

2.2.4.2. Obres de coneixement

Els llibres de coneixement són importants en el procés educatiu, ja que permeten al lector el descobriment i l'autoaprenentatge; també cal entendre que una part de lectors no se senten atrets pels llibres de ficció i s'apropen a la lectura mitjançant aquest tipus d'obres que els connecten al món real (Baró dins Osoro, 1998). Tanmateix, segons la mateixa autora, les obres de coneixement també són difícils de valorar i existeix una dificultat del mestre bibliotecari a l'hora de conèixer tots els títols que hi ha al mercat. Tot i que la mateixa autora (Baró i Mañà, 1994) afirma que tot i que no hi ha tanta informació crítica entorn aquesta tipologia de document, la seva qualitat és més fàcil de valorar sempre i quan el responsable del procés de selecció no es deixi impressionar per la presentació dels documents.

Absència de crítica i d'informació en relació als llibres de coneixement [...], el bibliotecari no disposa de molts recursos per a conèixer a fons el mercat i per a realitzar una selecció adequada. La valoració dels llibres de coneixement destinats a nens i joves hauria de realitzar-se segons el mateixos criteris que s'adoptarien si fossin llibres per a adults" (Baró dins Osoro, 1998: 103).

Un altre aspecte a tenir en compte és que les obres de coneixement es poden presentar en suports i formats diferents: obres de referència, llibres informatius o de consulta, llibres de divulgació, llibres de ciència manipulables, narracions amb propòsit informatiu... També es poden trobar obres de coneixement en suport audiovisual, publicacions periòdiques i recursos en línia.

Per tal de definir uns criteris mínims per a la selecció de les obres de coneixement o de no-ficció s'han utilitzat les fonts bibliogràfiques que provenen dels següents autors: Osoro (2007), Baró dins Osoro (1998), Patte (2000), Lluch (2010), Gasol (1994) i Baró; Aliagas i Gorchs (2013). Com en el cas de les obres de ficció, els criteris de selecció s'han estructurat en diferents apartats: continguts, format...

- Continguts:
 - Actualització. La informació que fa referència a aspectes científics, geogràfics, etc. que es pot trobar en algunes obres de coneixement, pot quedar obsoleta amb el pas del temps.
 - Veracitat i exactitud. Els continguts han d'estar tractats amb rigor, exactitud i científicitat, amb la col·laboració d'un tècnic expert.

- Informació jerarquitzada. La informació s'ha de presentar de forma estructurada i ha de possibilitar diferents nivells de lectura a través de l'ús de capítols, la diferenciació tipogràfica, la ubicació dels diferents elements, els requadres, les notes, etc. Cal anar en compte de no fragmentar massa els continguts, ja que pot produir l'efecte contrari, fer perdre el lector.
 - No instructiu. Permet integrar el coneixement de manera activa i crítica, recollint diferents punts de vista sense imposar un punt de vista concret, relacionant els diferents coneixements de l'obra com també els coneixements previs.
- Text
 - Accessibles. La redacció ha de ser clara i àgil, emprant un vocabulari adequat (sense excedir-se en la presència de termes especialitzats però utilitzat amb precisió). En el cas de les obres traduïdes, cal tenir en compte que les traduccions estiguin adaptades al context i al nivell lingüístic del destinatari.
- Altres elements a valorar:
 - Instruments de recuperació de la informació: Índex i sumaris amb entrades ben seleccionades. I un bon sistema d'ordenació alfabètica i de referències creuades en el cas de les obres de referència.
 - Imatges, essent imprescindibles en aquest tipus de document no han d'excedir-se en quantitat. S'ha de valorar que les il·lustracions siguin atractives, però també llegibles i que aportin nova informació al text i, sobretot, possibilitat d'aprenentatge. És útil que hi hagi imatges de diferents tipus: il·lustracions i fotografies i que hi hagi peus d'il·lustració.
 - Presència de mapes, taules, cronologies, esquemes... que contribueixin en la clarificació dels continguts.
 - Introducció. Presenta el contingut del document, però també descriu la manera d'utilitzar-lo.

- Bibliografia. És important que les obres de coneixement incloguin un apartat on s'esmenten les fonts consultades, així com altres recursos de possible interès per al lector.
- Coberta i contracoberta. Ha de despertar la curiositat i anticipar l'enfocament de l'obra.
- Presentació física i format. Qualitat del paper, enquadernació i format adequats, fàcil manipulació.
- Especialització, trajectòria i capacitat divulgativa de l'autor.
- Qualitat i trajectòria de l'editorial. Concretament, Baró; Aliagas i Gorchs (2013) esmenten algunes editorials que treballen de forma correcta les obres de coneixement: Parramon, SM, Oniro, La Galera; així com altres editorials que realitzen propostes innovadores en aquest camp: Faktoria de Libros, Mediavaca, Combel i d'altres que han deixat de publicar aquest tipus d'obra: Anaya, Molino, Serres, Everest.
- Any de publicació. Cal tenir en compte aquesta dada en segons quin tipus de contingut, degut a que la informació pot esdevenir obsoleta ràpidament.
- Preu. Ajustat a les característiques de l'obra i a les possibilitats de la biblioteca.

3. Metodologia

En aquest apartat es descriu la metodologia d'investigació educativa en la qual s'emmarca la recerca. Tal com es desprèn del desenvolupament del cos teòric del treball i s'apunta en la introducció, la recerca realitzada parteix de la següent pregunta: Com es realitza la selecció del fons documental a la biblioteca escolar?

Cal indicar que l'enfocament inicial de la recerca estava dirigit a estudiar, des d'una òptica quantitativa, el fons documental d'un centre concret. Finalment, però, va semblar més interessant fer un apropament de caràcter qualitatiu a diferents realitats, escoltant diferents veus de professionals d'àmbits diversos, amb l'objectiu d'entendre els mecanismes de selecció de les obres per a infants d'una forma més àmplia.

En base al problema formulat s'han fixat els següents objectius:

- Identificar els criteris utilitzats a l'escola per a la selecció del fons documental a partir del contrast de diferents fonts
- Conèixer la formació, la visió i l'interès que tenen diferents responsables de la selecció del fons documental per a infants sobre aquest procés
- Reflexionar sobre les polítiques de col·lecció documental a l'escola i a la biblioteca pública

Prèviament a la recollida de dades de la investigació i amb la referència del marc teòric elaborat prèviament s'han formulat algunes hipòtesis sobre el possible resultat de la recerca:

- Els criteris de selecció del fons que s'apliquen variaran segons la formació del seu responsable, la trajectòria del centre i el seu plantejament educatiu

- La biblioteca pública i la biblioteca escolar tenen elements característics propis que provoquen diferències en els criteris utilitzats per a la selecció del fons documental per a infants

La investigació es situa en el paradigma interpretatiu o naturalista, ja que té l'objectiu de comprendre o interpretar una realitat, identificant les accions realitzades en el procés de selecció del fons documental de tres organismes diferents (Sandín Esteban, 2003) i, per tant, és de caràcter qualitatiu.

Quintanal Díaz et al. (2012) assenyalen la importància de triangular dades i apunten que les tècniques de recollida de dades habituals en aquest tipus de recerca són: l'observació participant, les entrevistes no estructurades, els qüestionaris oberts, les narracions personals i l'anàlisi de documents. En la investigació realitzada per a aquest treball les tècniques utilitzades són: l'entrevista semiestructurada, l'observació i l'anàlisi de documents (s'explicarà el disseny del procediment de recollida de dades en el següent apartat). Les dades seran triangulades a l'apartat 4, en el qual s'exposen els resultats obtinguts.

3.1. Disseny del procediment de recollida de dades

El primer pas per dissenyar el procés de recollida de dades va ser escollir els punts d'interès. Amb aquest efecte, es van escollir sis elements per la seva estreta vinculació amb la biblioteca escolar i el fons documental destinat als infants que s'explicarà en el següent apartat

La tècnica de recollida de dades principal que s'empra en la investigació és l'entrevista. Es defineix l'entrevista com a comunicació directa i intencionada entre més d'un subjecte i en la qual una o varies persones exerceixen el rol d'entrevistat, i una o varies persones el rol d'entrevistador. En l'entrevista, el subjecte entrevistador té la finalitat de compilar informació a partir d'aquest diàleg (informació verbal i no verbal), i per tant no és una situació espontània, sinó que l'investigador és el conductor de la conversa i és el que ha decidit prèviament qüestions com el subjecte a qui entrevista, l'espai on es portarà a terme l'entrevista, el temps en el que es portarà a terme, els temes que es tractaran i el tipus d'entrevista que utilitzarà. Les entrevistes semiestructurades i,

sobretot, les entrevistes no estructurades s'utilitzarien en recerques qualitatives, en aquestes és útil tenir un guió. També cal pensar quin instrument de recollida de dades s'utilitzarà: filmadora, gravadora àudio o bé registre manual (Quintanal, 2012).

Per a la realització de les entrevistes s'ha prioritzat que aquestes es realitzessin a través del contacte directe; tanmateix en dos dels casos no ha estat possible (Mar Cuxart i Jaume Centelles). Un altre element que es va acotar a priori és el nivell d'estructuració de l'entrevista i es va decidir que el més adequat seria l'entrevista semiestructurada. Es vol afegir que la intenció era registrar les diferents entrevistes amb una gravadora àudio, però finalment només es va utilitzar aquest instrument amb els responsables de la biblioteca del Parvulari de l'Escola Les Pinediques i amb Mercè Escardó, antiga directora de la Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa. Tots els subjectes entrevistats es van avisar amb anterioritat sobre la finalitat i la temàtica de la recerca, i també es va acordar la ubicació, el dia i l'hora previstos per la trobada.

El guió que es va utilitzar durant les entrevistes va ser el següent:

Com s'efectua el procés de selecció del fons documental per a infants?

- **Hi ha cap document que serveixi per guiar aquest procés?**
- **Criteris per a la selecció de llibres de coneixement**
- **Criteris per a la selecció de llibres de ficció o imaginació. Es tenen en compte els clàssics?**
- **Es tenen en compte els clàssics en el procés de selecció?**
- **Teniu prejudicis (positius o negatius) respecte les editorials i les col·leccions?**
- **Es comparteixen recursos amb altres institucions?**
- **Hi ha un pressupost fix destinat a aquest procés?**
- **Com es gestionen les donacions, apliqueu algun criteri de selecció?**
- **Es realitza esportades del fons de forma sistemàtica? Amb quins criteris?**
- **Es realitzen les seleccions amb criteris d'equilibri amb el fons existent?**

Suport	Gènere	Edat lectora
Matèries o temàtiques	Llengua	Tipus d'usuari (infant, mestres, famílies)
- **Es tenen en compte les necessitats i interessos dels usuaris (també necessitats curriculars del centre en el cas de les biblioteques escolars)?**
- **Qui realitza la selecció del fons de la biblioteca?**
- **Tenen formació específica els responsables de la gestió de la col·lecció?**
- **Reben algun tipus d'assessorament? (institucions, llibreries, revistes especialitzades, altres biblioteques...)**
- **On es compren els llibres?**

Com creieu que podríeu millorar el procés de selecció del fons?

Durant el procés de recollida de dades es va valorar incloure informació de diferents procedències per tal de poder-les valorar. Així doncs, es va completar el procés de recollida de dades a través de la realització d'algunes observacions i es van consultar els documents referents al procés de selecció del fons documental que alguns punts subjectes o entitats van poder aportar.

L'observació qualitativa com a tècnica de recollida de dades es basa en la contemplació d'una situació o escenari concret a partir d'unes finalitats fixades i pautades prèviament pel mateix observador (Salmerón i López, 2011). El tipus d'observació utilitzada va ser no sistemàtica, s'anotaven les dades a partir d'un registre narratiu i indirecta (sense participar en l'acció que observava).

L'anàlisi de documents, concretament la lectura de documents, permet aprofundir en el coneixement de la informació que persones o institucions generen en la seva activitat mitjançant el registre escrit. En aquesta investigació s'analitzen documents d'alguns organismes dels quals s'han obtingut dades, com s'ha apuntat anteriorment, els documents revisats són específics respecte a la temàtica de la recerca.

4. Resultats de la recerca

Els resultats de la recerca es mostren en aquest apartat estructurats segons el seu context: l'Associació de Mestres Rosa Sensat, la biblioteca pública i la biblioteca escolar. Cada subjecte es descriu breument per justificar-ne la seva elecció i tot seguit es presenten les dades triangulades de cadascun.

4.1. L'Associació de Mestres Rosa Sensat

En el marc del moviment de renovació pedagògica va sorgir l'Associació de Mestres Rosa Sensat, una associació de mestres units per l'interés comú de millorar l'educació.

4.1.1. Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil i secció infantil de la Biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

El Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de Rosa Sensat està format per 20 persones provinents de diferents àmbits. Des de l'any 1963 existeix el grup, amb l'objectiu de llegir, valorar i seleccionar les novetats infantils tenint en compte la seva qualitat literària i científica. Els llibres seleccionats es publiquen periòdicament en el catàleg *Quins llibres...?* i bona part d'aquesta selecció passa a formar part del fons de la Biblioteca Infantil i Juvenil de Rosa Sensat.

Amàlia Ramoneda és especialista en literatura infantil i juvenil, és la responsable de la biblioteca Infantil i Juvenil de Rosa Sensat i forma part del Seminari de bibliografia infantil i juvenil. A més a més, és autora de diversos articles relacionats amb la seva feina, la de bibliotecària, i la seva especialitat, la literatura infantil i juvenil publicats a *CLIJ*, *Perspectiva escolar*, *Faristol*, *In-fàn-cia*, etc. També és coautora d'una selecció de llibres per a impulsar la lectura, la coeducació i el debat a l'escola, que va guanyar el *XXV Premi 8 de març Maria Aurèlia Capmany de Coeducació* de l'Ajuntament de Barcelona.

Les dades que s'exposen a continuació s'han extret de les següents fonts:

- Entrevista a Amàlia Ramoneda realitzada el dia 30 d'abril de 2014 (veure Annex 1.1 Entrevista Amàlia Ramoneda)
- Documents utilitzats en el Seminari de Bibliografia infantil per a analitzar obres de narrativa, obres destinades a infants de 0-3 anys i obres de coneixement (veure Annex: 1.2.1. Criteris per analitzar obres de narrativa; 1.2.2. Criteris per analitzar documents per a les primeres edats; 1.2.3. Criteris per a analitzar obres de coneixement)
- Observació d'una Sessió del Seminari de bibliografia Infantil i Juvenil de Rosa Sensat el dia 30 d'abril de 2014 (veure Annex: 1.3. Observació de la sessió del Seminari de Bibliografia infantil i Juvenil)

Qui selecciona?

La responsable de la Biblioteca Infantil i Juvenil Amàlia Ramoneda és la persona que selecciona el fons de la biblioteca a partir de la preselecció realitzada en el marc del Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil. El Seminari està format per 20 persones amb coneixements, formació i trajectòries molt diverses, en els que es destaca: la vessant pedagògica, l'assistència prèvia a cursos relacionats amb literatura infantil de l'AMRS, la presència d'una il·lustradora de llibres per a infants, etc. Molts dels components del grup són mestres responsables de biblioteques escolars i també han rebut formació a través dels cursos proporcionats a través del programa Punt Edu. La mateixa Amàlia Ramoneda forma part del Seminari, així com Assumpció Lissón, una de les persones fundadores del grup.

Origen del fons i economia

El Seminari té un **pressupost fix** per tal d'adquirir el fons. Amb aquests diners es compren documents a les llibreries Casa Anita i Pati de Llibres, que els possibiliten retornar els exemplars que no han passat la selecció.

Una altra via per a obtenir el fons és el contacte amb algunes **editorials**, que els envien els documents de forma gratuïta (sabent que posteriorment es difondran algunes de les seves obres a través de les seleccions). L'anàlisi realitzada en el Seminari és centra en la producció editorial actual i és per aquest motiu que no reben donacions de particulars d'aquest tipus de material.

Com es selecciona el fons?

La Biblioteca Infantil i Juvenil, emmarcada en l'Associació de Mestres Rosa Sensat, recull els llibres seleccionats en el marc del Seminari. Les noves incorporacions es realitzen en funció de la qualitat dels llibres, però també a partir de criteris d'equilibri. **L'equilibri entre els llibres de coneixement i de ficció i també l'equilibri entre matèries i entre les obres destinades a les diferents edats.** La biblioteca actua com a centre de dipòsit, per tant, les obres que considera menys actuals es retiren de la sala de consulta, però es mantenen en la col·lecció; la **inexistència del procés d'esporgada** també es deu a l'acurada selecció del fons. Tanmateix, en la tria dels documents es desestimen molts exemplars, que es retornen a la llibreria o a les editorials, ja que no es creu convenient entregar el material desestimat a les escoles.

Per a la selecció dels llibres de la Biblioteca es té en compte la tasca de valoració de documents que es realitza en el Seminari. S'han proposat **entendre i analitzar cada llibre com un element individual**, sense tenir en compte les editorials i les col·leccions de les que provenen i tampoc els autors; tot i que es coneixen les característiques elementals de moltes editorials, autors, col·leccions, traductors..., aquest bagatge ajuda a situar el llibre, tot i que no és un element decisiu per a la seva selecció.

Existeixen uns **documents que recullen alguns criteris per analitzar obres de diferents tipologies**: narrativa, coneixement, llibres per a infants de 0 a 3 anys. Tot i que aquests serveixen de guia orientativa en la selecció, alguns criteris generals que es tenen molt presents són: el llibre ha d'arribar al lector, la il·lustració ha de ser de qualitat i el tema s'ha de tractar de forma interessant. Durant les observacions realitzades durant una sessió del Seminari es va comprovar que aquests criteris generals tenien un gran pes en la valoració, com també el fet que el text estigués ben escrit, sense faltes d'ortografia i ben traduït. Un altre criteri utilitzat que es va poder observar és la cura en l'edició i la presentació dels documents. Malgrat tot, es va comprovar que el criteri més utilitzat va ser la intuïció de diferents persones (amb formació i trajectòries diferents) que han estat en contacte amb molts documents per a infants i joves. Tot i que el diàleg entre els diferents subjectes, en molts casos va ser molt important per completar la visió sobre determinats documents. Per tant, **els criteris subjectius**, són

presentes també en el procés de selecció que es desenvolupa al Seminari, però **s'equilibren a través de la visió dels diferents subjectes analitzadors.**

Cal remarcar que en els documents que s'utilitzen per analitzar les diferents obres hi ha alguns dels autors referenciats en el marc teòric, com poden ser Colomer, Lluch i Baró. Per tant, els criteris desenvolupats en els documents són similars als que s'expliciten en el marc teòric del Treball de Final de Grau i és per aquest motiu que no s'ha cregut convenient duplicar aquestes dades.

S'ha valorat incloure la taula de prioritats que apareix en un dels documents, ja que orienta als membres del Seminari de forma general per a la selecció de documents i per atorgar-los més o menys nivell en la classificació:

Classificació	Valoració	Descripció
++	Excel·lents	Llibres impecables tant en contingut com en el tractament de les imatges, disseny i edició.
+	Molt bons	Llibres de molta qualitat, però amb algun aspecte que no ha estat resolt adequadament.
	Bons	Llibres valuosos pel tema que plantegen, la forma com el resolen, els personatges que proposen, però que no ofereixen cap mena de novetat i es resolen de manera satisfactòria
No s'inclouen	No recomanats	Llibres alligoadors, amb errors conceptuals (en el cas de coneixements, informatius), amb deficiències editorials molt evidents (traduccions poc fidels als originals, errors tipogràfics freqüents), etc. Adaptacions que empobreixen la història original

Per últim, s'ha valorat positivament incloure la visió d'Amàlia Ramoneda respecte el **procés de selecció del fons a la biblioteca escolar**, ja que en la seva tasca professional s'inclou l'assessorament a les escoles per a gestionar la col·lecció de la biblioteca escolar. Ramoneda afirma, que **tot i que cada escola és diferent i per tant té unes necessitats documentals diferents, els fons de les BE solen ser molt homogenis.** Segons el seu punt de vista l'escola cal que **sàpiga el fons que té i per què el té, contemplant documents de qualitat, però sobretot en funció de la seva utilitat** (sense rebutjar l'adquisició de lectures atractives que estiguin de moda per fer lectors, però no omplint la biblioteca d'aquest tipus de lectura que el mestre hauria d'utilitzar

com a pont cap a altres lectures més elaborades). Cal que els alumnes **disposin de prou documents per tal de satisfer les seves necessitats de lectura**, siguin informatives o no. Cal que els mestres seleccionadors observin els documents que es proposen als infants i quines reaccions tenen aquests, així com els llibres que utilitzen els mestres. És necessari que la BE sigui **atractiva i estigui actualitzada**, per això es indispensable realitzar esporgades de forma sistemàtica (observa les reticències dels centres per fer aquest procés). Però l'element al qual fa més èmfasi és que **la BE ha de créixer a poc a poc i equilibradament**, cal que es destini un fons econòmic per a l'ampliació del fons, però tampoc és imprescindible que sigui un import molt elevat.

També apunta que en general no s'utilitzen **assessoraments** externs per fer aquest procés, segurament a causa del desconeixement de les persones o organismes als que poden acudir.

4.2. La biblioteca pública

La biblioteca pública és un servei molt valuós al servei de la lectura. Les dues biblioteques escollides tenen una estreta relació amb les escoles però sobretot amb els nens. Ambdues biblioteques intenten tenir una cura especial del fons documental destinat als infants.

4.2.1. Biblioteca Pública Caterina Figueras de Tona

La Biblioteca Pública Caterina Figueras és una biblioteca de Tona que forma part de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació. La biblioteca participa en programes de formació a les escoles de la població des de l'Escola Bressol fins a Batxillerat. També participava en el Programa Nascuts per Llegir que han adaptat a nivell local amb el projecte Lletra menuda. També ha impulsat altres projectes com Tastalletres, un projecte que pretén vincular la lectura amb la família a través del préstec de motxilles de llibres destinades a infants de Segon Cicle d'Educació Infantil i les seves famílies. Mar Cuxart Ainaud, el subjecte al qual s'ha realitzat l'entrevista, és la directora de la biblioteca des de fa més de deu anys.

Les dades que s'exposen a continuació s'han extret de les següents fonts:

- Entrevista a Mar Cuxart (veure Annex: 3. Entrevista a Mar Cuxart, directora de la Biblioteca Caterina Figueras de Tona)
- Observació del funcionament de la biblioteca (veure Annex: 3.3. Observacions de la Biblioteca Caterina Figueras)
- Document de política de desenvolupament de la col·lecció de la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona (veure Annex : 3.2. Política de desenvolupament....)

Qui selecciona?

La responsabilitat principal del procés de selecció del fons infantil i juvenil de la Biblioteca Caterina Figueras recau a la persona que es fa càrrec de la sala infantil, tot i que compta amb el suport de la resta de l'equip.

Els tres responsables de la biblioteca estan formats amb el CEBEI (Certificat d'especialització en Biblioteques escolars i infantils) i també assisteixen a xerrades i jornades que creuen que els poden ser útils en aquesta tasca. Per altra banda, consulten regularment webs, catàlegs i publicacions en aquest àmbit per tenir més coneixement de les obres que es van editant.

Origen del fons i economia

Les biblioteques que formen part de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona disposen d'un pressupost anual fix per a l'ampliació de la col·lecció: la Diputació de Barcelona aporta el 50 %, mentre que el 50 % restant va a càrrec de cada ajuntament. La dotació econòmica es correspon amb el nivell atribuït a cada biblioteca que es determina a partir del número d'usuaris potencials.

La part del fons provinent de la Diputació es presenta a la biblioteca en forma de llistat, una selecció elaborada pel Departament de Gestió de la Col·lecció de la Gerència de Serveis de Biblioteques (un equip de bibliotecaris, llibreries especialitzades i especialistes en diferents àrees en formen part). Cada biblioteca escull en aquesta selecció els documents més interessants per al seva col·lecció.

El 50 % restant el selecciona cada biblioteca en funció de la seva política de col·lecció i a partir de la seva especialització. En el cas de la Biblioteca de Tona, els materials s'adquireixen en: llibreries, botigues de discos, botigues de pel·lícules, internet i, molt puntualment en llibreries de vell i d'ocasió. Prefereixen anar a les llibreries, on els documents es poden tocar i mirar.

La biblioteca també accepta **donacions**, tot i que llavors es revisen els documents a partir d'uns criteris específics (bon estat i presència, actualitat, utilitat i matèria).

Com es selecciona el fons destinat a infants?

Actualment, la Biblioteca Caterina Figueras està redactant el Document de **Política de Col·lecció**, per tant, fins al moment s'han intentat seguir les orientacions recollides en la *Política de desenvolupament de la col·lecció de la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona*. Tanmateix, cal remarcar que en aquestes recomanacions no s'inclouen criteris específics per al fons destinat a la infància. Únicament hi consta el percentatge de fons infantil (25 %) respecte el fons total de la biblioteca. També recomana l'equilibri entre obres de ficció (40 %) i obres de coneixement (60 %), tot i que destaca la dificultat de respectar els percentatges sobretot a causa de la producció limitada d'aquest tipus d'obres (també tiratges curts i poques reimpressions). Per a l'esporgada del fons infantil, es desenvolupen premisses pels llibres de coneixements (utilitzar els mateixos criteris que en el fons adult que es corresponen també a les recomanacions incloses en el marc teòric d'aquest treball) i s'intenten mantenir llibres d'interès estacional degut a la seva gran demanda. El document també recomana controlar la simplicitat del contingut i afirma que “qualsevol cosa no és millor que res”. Respecte els llibres de ficció, les orientacions afirmen que l'esporgada ha de ser continuada, parant especial èmfasi en l'estat físic dels documents.

La Biblioteca Caterina Figueres, partint de la seves necessitats i la seva col·laboració amb les escoles, aposta per tenir un terç de la col·lecció destinada a infants i joves. Tampoc respecta l'equilibri recomanat respecte a ficció i coneixement, augmentant sensiblement la proporció d'obres de ficció en el fons infantil a causa del mateix motiu.

Respecte a l'**esporgada**, la biblioteca revisa contínuament el fons infantil de ficció per destriar documents en mal estat. I fa una revisió anual per descartar documents de coneixements amb continguts obsolets o d'altres que han perdut vigència i interès.

Un dels criteris més utilitzat per a la selecció del fons infantil **és partir de les necessitats i interessos detectats en els usuaris**. Aquestes necessitats i interessos, s'intenten recollir a partir de l'observació de l'ús de la biblioteca i els seus materials, el contacte amb les escoles (demanen als mestres quins temes es treballen i quins són les inquietuds lectores dels nens i nenes), i a través d'una bústia on els usuaris poden deixar les seves desiderates personals. També hi ha la possibilitat de fer-ho a través d'internet.

A través dels programes de formació, promoció de la lectura i préstec efectuats per la biblioteca a centres educatius de Primer Cicle d'Educació Infantil, escoles de Segon Cicle d'Educació Infantil i Primària i també els instituts de la població, es detecta una relació molt estreta entre l'escola i la biblioteca. Aquest fet possibilita que les escoles puguin completar el fons de la BE amb préstecs de llarga durada.

Els **criteris** generals que utilitza la biblioteca per a la selecció del fons infantil són: bon nivell informatiu i de llenguatge, qualitat contrastada i rigor en el contingut, inclusió de diferents enfocaments i punts de vista, tenir en compte els temes treballats als centres d'ensenyament del municipi i garantir la presència de documents pot convencionals però que tenen qualitat contrastada i afavoreixen l'esperit crític de l'infant. Buscant els llibres més adequats per a les necessitats de la biblioteca, així com dels seus usuaris, els infants i les famílies; independentment dels prejudicis (positius o negatius) enfront les col·leccions o editorials.

Pel que fa als **llibres de ficció** es té molt present el fet de garantir obres de qualitat literària i la presència d'autors reconeguts en la col·lecció. També es té en compte la qualitat de les imatges i la varietat d'estils plàstic, defugint la il·lustració estereotipada o comercial. Pel que fa l'idioma, es decanten per comprar documents en la llengua original si es tracta de llibres escrits en català o castellà. Per últim, també es té en compte el tipus de lletra, assegurant la presència de llibres escrits amb lletra lligada per tal de respondre als programes d'entrenament lector proposats per les escoles del municipi.

En el cas dels **llibres de coneixement**, com ja s'ha comentat anteriorment s'intenta mantenir un equilibri entre les diferents matèries, prioritzant els temes tractats per les escoles. Un altre criteri utilitzat per la biblioteca, a banda dels ja descrits entre els criteris generals, és prioritzar l'idioma català en els documents de coneixement.

4.2.2. Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa

La Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa es va crear l'any 1983 a partir d'un conveni entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Parets del Vallès. L'any 1985 Es va associar a la Xarxa de Biblioteques Catalanes Associades a la UNESCO (UNAL). Amb un fons de més de 32.000 llibres de 85 països diferents treballen pel foment de la lectura de nadons, participen en programes de voluntariat d'acompanyament lector per a infants i joves, i ofereixen cursos per a mestres i bibliotecaris. Es conceben com una biblioteca educadora.

Mercè Escardó en va ser la seva directora des de la seva creació fins que es va jubilar. Escardó és escriptora, contacontes i bibliotecària. Ha escrit nombrosos articles a publicacions com: *Primeras noticias*, *Recull de Llibres*, *Ítem*, *CLIJ*, *IN-FÀN-CIA*, *Guix*, *Educación y Biblioteca...* Va rebre el guardó Marta Mata per la seva trajectòria professional l'any 2009.

Les dades que s'exposen a continuació s'han extret de les següents fonts:

- Entrevista a Mercè Escardó (veure Annex: 2.1. Entrevista a Mercè Escardó, directora de la biblioteca Can Bujosa de Parets del Vallès)

Qui selecciona?

El procés de selecció del fons infantil a la Biblioteca a Can Butjosa és realitzat per tot l'equip de la biblioteca.

Tot i que la majoria s'han format amb cursos específics de literatura infantil, el seu coneixement sobre l'àmbit prové del contacte amb aquest tipus de fons. Cal recordar que el fons de la biblioteca està destinat únicament a infants i joves, per tant, l'aproximació amb els documents destinats a aquest tipus d'usuari és constant.

Mercè Escardó destaca la utilitat de la seva **formació** en Literatura Universal durant el Batxillerat, que li ha estat útil per al procés de selecció de les obres dels autors més destacables de diferents països.

Tot i que la biblioteca no utilitzava assessoraments de forma sistemàtica, la seva directora formava part de la **tertúlia literària** de la llibreria Robafaves, que li permetia conèixer llibres de nova publicació, així com l'opinió d'altres especialistes sobre aquests.

Una altra font de suport en la selecció són les **revistes especialitzades**: *CLIJ*, *De Libros*, *Qué Leer...* Aquest tipus de publicació que inclou ressenyes dels documents permet conèixer alguns llibres.

Origen del fons i economia

La biblioteca Can Butjosa disposa d'un **pressupost** destinat a l'ampliació de la col·lecció, la meitat prové de l'Ajuntament de Parets del Vallès i la resta de la Generalitat de Catalunya (aquesta part del fons es seleccionava a partir dels llistats realitzats des del Suport Genèric, tot i que sempre hi havia la possibilitat de modificar-la).

El fons adquirit a partir de la partida provinent de l'Ajuntament es realitzava bàsicament en tres llibreries: Robafaves (llibreria especialitzada en literatura infantil i juvenil situada a Mataró), Catalònia (llibreria situada a Barcelona amb un bon sistema de distribució i un fons força ampli) i la Gralla (llibreria de proximitat). Cal fer esment que aquestes llibreries amb les quals la biblioteca ha treballat durant la seva trajectòria ja han tancat. Una part del fons també s'adquiria en línia (sobretot DVDs i llibres descatalogats), a Amazon i Iberlibro; com també s'adquirien llibres en llibreries d'ocasió i fires de llibre antic i d'ocasió.

Una altra via per a incorporar nous llibres és la **donació**, tot i que es revisen els exemplars i es valora la seva incorporació al fons a partir dels criteris per a llibre de ficció i coneixement utilitzats per a la resta del fons.

Com es selecciona el fons destinat a infants?

La biblioteca Can Butjosa no disposa d'un document específic de desenvolupament o política de la col·lecció, tot i que es hi havia alguns elements claus. El més important és la importància del **suport llibre**, partint de l'objectiu de la biblioteca de **crear lectors**. Altres suports com els DVD s'inclouen en el fons a partir de la seva vinculació amb els llibres, ja que només s'inclouen pel·lícules que abans hagin estat llibres.

Així doncs, la biblioteca mai ha partit de criteris com **l'equilibri entre matèries, ficció-coneixement, edat...** Més aviat al contrari, han estat les **demandes, necessitats i interessos dels usuaris** i el coneixement del propi fons, el que provoquen les noves adquisicions (a partir de l'observació directa, el diàleg i l'acompanyament de l'usuari). Pel que fa al **gènere** dels llibres de ficció, tampoc hi ha hagut aquest criteri, tot i que la biblioteca té un fons molt ric en poesia, teatre infantil i còmic.

De totes maneres a la Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa s'utilitzen criteris per a la selecció de llibres de ficció i de no-ficció/coneixement, que s'exposen a continuació:

La **selecció dels llibres de ficció per a infants i joves** es fa principalment a partir de l'argument o temàtica, essent imprescindible que el **llibre atrapi al lector**, al que ha d'emocionar, il·luminar o transportar. Altres requisits són: la **inexistència de faltes ortogràfiques, edició i enquadernació de qualitat**, i en el cas de **traduccions i adaptacions han d'estar ben realitzades**. Pel que fa a l'idioma, es prioritzen els llibres escrits en la llengua original (en el cas del castellà i el català); però s'intenten incloure varietat d'idiomes amb obres escrites en altres llengües sense traduir. Hi ha una quantitat de volums important que responen a aquest criteri.

Tot i que l'**editorial** no és un criteri decisiu per a la selecció dels llibres de ficció, es valoren positivament de forma global les edicions d'Ekaré, Joventut, Kókinos, Fondo de Cultura Económica. Pel que fa a la poesia, es destaca la tasca d'Ediciones de la Torre, que fa edicions molt acurades amb el gènere poètic com a eix. També es destaca Disney i Brunyo com a referents d'editorials que no es solen incloure a la col·lecció de la biblioteca.

Un últim criteri utilitzat per a la selecció dels llibres de ficció són l'adquisició d'obres **clàssiques**, considerant-les com a lectures meravelloses que es poden llegir a qualsevol edat (des de que s'és lector fins a la mort) i a qualsevol època. Tot i que no es parteix d'un cànon literari concret, sinó de la sensibilitat que poden despertar els llibres.

La **selecció dels llibres de coneixements per a infants i joves** es realitza a través dels criteris següents: els llibres de coneixement realment han d'**informar** (el seu objectiu principal no ha de ser comercial o distreure), cal que la **informació es presenti de forma clara, concisa i estructurada** (amb bons sumaris, presentacions i índexs). Tanmateix, no s'utilitza com a criteri de selecció l'actualització del tema tractat, ja que es valora tenir llibres que permetin veure l'evolució històrica en els diferents àmbits de coneixement. Es destaca la **dificultat d'adquirir llibres de qualitat** en aquest cas, apuntant la inexistència d'editorials o col·leccions que tractin de manera adequada els llibres de coneixement.

Fent referència als criteris utilitzats per al procés d'**esporgada**, en primer lloc cal dir que la biblioteca tenia la voluntat de realitzar una funció de **recuperació històrica**. Anualment es fa un inventari complet o parcial del fons, mirant de cada llibre quantes lectures ha tingut i si forma part del fons d'altres biblioteques de la Diputació de Barcelona i de la Generalitat; si el document és poc present a altres biblioteques, es considera que no s'ha d'esporgar de la biblioteca. Tampoc es considera l'estat del document com a criteri per a esporgar, si els llibres en mal estat es consideren adequats es restauren i es realitza una còpia de l'exemplar per a poder-lo deixar en préstec. El mateix passa amb els duplicats, si es valora que és un llibre interessant, es manté a la col·lecció. Fins aquest moment, no s'ha utilitzat cap document per a realitzar el procés d'esporgada.

La biblioteca Can Butjosa està oberta a les consultes que es realitzen des de l'escola, però els responsables de la BE sovint sol·liciten bibliografies concretes i els responsables de la biblioteca opinen que els llibres s'han de mirar i tocar per a fer una selecció adequada i útil a cada realitat escolar. L'escola s'hauria de demanar què és el que volen i per què ho volen; i que les respostes siguin **subjectives i personals**, sense aspirar a la perfecció absoluta del fons, sinó a la seva **utilitat**. Escardó apunta que els seria útil crear un índex alfabètic de matèries en relació als continguts que es necessiten

i a partir d'aquí acudir a biblioteques especialitzades com Can Butjosa o al fons infantil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. També caldria més **formació literària** dels mestres en la seva formació inicial, així com l'aprenentatge continuat en aquest àmbit a través de la lectura de revistes especialitzades, realització de cursos, participació en tertúlies, etc.

4.3. La biblioteca escolar

La biblioteca escolar està al servei de la lectura, és una eina que les dues escoles escollides han sabut potenciar.

4.3.1. La biblioteca Joaquim Carbó de l'Escola Sant Josep – El Pi de l'Hospitalet de Llobregat

La biblioteca escolar Joaquim Carbó és coneguda en el nostre territori per les múltiples i atractives activitats de dinamització de la lectura. Les pràctiques d'aquesta biblioteca han estat reconegudes amb diferents premis: *Premi de Pedagogia Rosa Sensat* pel treball “la biblioteca, el cor de l'escola” (2005), el segon premi de *Buenas Prácticas docentes en el ámbito de la biblioteca escolar* del Ministeri d'Educació (2008) i el primer premi de *Experiencias lectoras* atorgat per la Fundación SM (2011).

Jaume Centelles és mestre d'Educació Infantil i coordinador de les activitats de la biblioteca de l'escola. Ha publicat diferents articles sobre la biblioteca escolar i l'animació a la lectura en revistes com *Guix*, *MiBiblioteca*, *In-fàn-cia...* i també ha escrit llibres sobre el tema.

Les dades que s'exposen a continuació s'han extret de les següents fonts:

- Entrevista a Jaume Centelles (veure Annex: 4.1. Entrevista a Jaume Centelles, responsable de la biblioteca escolar de l'Escola Sant Josep – El Pi)
- Reglament de la Biblioteca Joaquim Carbó (veure Annex : 4.2. Reglament Intern del Servei de Biblioteca)
- Pla Lector de l'escola Sant Josep- El Pi (veure Annex 4.3. Pla de Lectura de Centre)

Qui selecciona?

L'equip de coordinació de biblioteca, que està format per tres mestres, fa la selecció general del fons documental de la BE Joaquim Carbó. Aquesta responsabilitat queda reflectida en el Reglament Intern del servei de biblioteca. Tanmateix, es tenen en compte les aportacions dels mestres tutors, que fan demandes específiques d'ampliació de la col·lecció a partir dels projectes que es realitzen amb els alumnes.

Els alumnes també realitzen una compra anual que es realitza amb la orientació dels mestres i que possibilita reflectir els interessos reals dels infants en la col·lecció de la BE.

En el Pla Lector s'especifica que els mestres han d'estar formats en literatura infantil i juvenil (bibliografia, autors, il·lustradors, publicacions, tendències, etc.) i que han d'assistir a actes que tinguin relació amb la lectura (cursos, presentacions de llibres, seminaris, grups de treball, fires de llibres, etc.). L'equip de coordinació de biblioteca participa en diversos grups de treballs promoguts pel Centre de Recursos Pedagògics de la zona de l'Hospitalet i de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, anteriorment també s'havien format a través del programa Punt Edu i dels cursos organitzats per l'Amic de Paper. També manté contacte amb altres biblioteques escolars amb aquesta finalitat i consulta les publicacions del Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de Rosa Sensat i Bib Botó (Grup de Treball de Biblioteques infantils i Juvenils).

Origen del fons i economia

La Biblioteca Joaquim Carbó té una **quantitat fixa assignada** per a l'adquisició de nous documents, tot i que el Reglament Intern del Servei de Biblioteca indica que cada inici de curs es destina una partida econòmica per a despeses de la biblioteca (essent la despesa prioritària la renovació del fons). Tanmateix, s'han destinat els recursos econòmics generats per diferents premis per a aquest ús; superant els 2.000 euros que es fixen com a pressupost mínim.

Al fons ja existent a la BE s'incrementa amb els préstecs de llarga durada que realitza la **biblioteca pública** de la població, tot i que solen ser llibres per a realitzar projectes

concrets que es situen a les biblioteques d'aula. En altres tipus de projectes, també es beneficien de les maletes temàtiques que ofereix el Centre de Recursos Pedagògics. La biblioteca comparteix part del seu fons amb altres escoles, actualment han deixat en préstec un lot de vint-i-set llibres de *la Formiga Piga*.

Cal esmentar que per norma general, no s'accepten les **donacions**, ja que es considera que majoritàriament no aporten documents adequats per a la col·lecció de l'escola.

Els documents s'adquireixen a les llibreries especialitzades en fons infantil i juvenil (Abracadabra i Casa Anita) i també es tenen contactes amb algunes editorials que els proporcionen algunes novetats de forma gratuïta (OOO, Roure de Can Roca, Eumo o Cruïlla).

Com es selecciona el fons destinat a infants?

El Reglament Intern del Servei de biblioteca contempla com a dret de l'usuari disposar d'un material de lectura digne, actualitzat, en bon estat i adequat a la seva edat; així com atendre als suggeriments del claustre i de l'alumnat per l'adquisició de documents. Tanmateix, no hi ha cap document que estableixi una política del fons documental de la BE, es fa el procés de selecció atenent les necessitats del propi centre. Els destinataris principals del fons de la BE són els alumnes i els propis mestres, tot i que des de la Biblioteca Joaquim Carbó es creen catàlegs bianuals amb recomanacions per a l'adquisició de llibres destinats a les famílies.

Alguns documents específics es gestionen des d'aules concretes (documents de natura des de l'aula de natura, llibres de lectura fàcil a l'aula d'educació especial, llibres en llengua anglesa a l'aula d'idioma).

D'aquesta manera és pot afirmar que la BE Joaquim Carbó no utilitza com a criteri de selecció del fons documental l'**equilibri entre ficció i coneixement**. Tot i que es descriu una tendència a la disminució d'adquisicions de documents de coneixement, ja que es tendeix a consultar la informació a la xarxa o altres recursos en línia que es gestionen des de l'aula d'informàtica. Pel que fa a l'**idioma**, s'intenta comprar llibres en català, però es prioritza la qualitat dels llibres, així que també hi ha llibres en castellà,

anglès o francès. Respecte al **suport** en què es troben els documents, hi ha llibres, còmics, publicacions periòdiques, obres de referència i materials elaborats pels alumnes.

Els criteris descrits per a la selecció de llibres de ficció i de coneixements descrits pels responsables de la BE són els següents:

En la **selecció dels llibres de ficció** es procura una **varietat temàtica i de gènere**, però sobretot es prima que els textos estiguin escrits correctament, que siguin adequats a les edats dels alumnes i que provoquin la reflexió (pensar, raonar, discutir, créixer).

Pel que fa a la **selecció dels llibres de coneixement**, com ja s'ha comentat es percep una disminució de l'adquisició d'aquest tipus de llibre, també degut la poca demanda que rep aquest tipus de document per part dels alumnes. No s'utilitzen criteris específics, únicament el fet que aportin nova informació al material ja existent al centre.

Per últim, es vol destacar que el centre realitza un **procés d'esporgada** anual, retirant documents en mal estat o poc utilitzats.

4.3.2. La biblioteca del l'Escola Les Pinediques de Taradell (segon cicle d'Educació Infantil)

La BE d'Educació Infantil es va crear l'any 2009 arran d'un assessorament que la Universitat de Vic va realitzar a l'escola. La biblioteca neix a partir d'una trajectòria educativa concreta del Parvulari, el treball per projectes, on el nen pren el protagonisme de l'aprenentatge a partir de la interacció amb els materials i l'espai.

David Altimir, mestre d'educació infantil, col·laborador habitual de la revista *In-fància*, amb una trajectòria professional que li ha permès conèixer les experiències a la Bressola i a les escoles italianes de Reggio Emilia. Gemma Clavero és mestra d'Educació Infantil i és a l'escola des de fa més de 5 anys.

Les dades que s'exposen a continuació s'han extret de les següents fonts:

- Entrevista a David Altimir i Gemma Clavero (veure Annex: 5.1. Entrevista a David Altimir i Gemma Clavero, responsables de la comissió de biblioteca del Segon cicle d'Educació Infantil a l'Escola les Pinediques de Taradell)
- Observació del funcionament de la biblioteca (veure Annex: 5.2. Observacions de la Biblioteca Escolar de l'Escola Les Pinediques, Segon cicle d'Educació Infantil)
- Pla Lector de l'escola Les Pinediques (veure Annex : 5.3. Pla Lector)
- Projecte de biblioteca (veure Annex 5.4. Projecte de biblioteca)

Qui selecciona?

La selecció del fons documental a la BE del Parvulari de l'Escola Les Pinediques es porta a terme per tot l'equip, tot i que els responsables de la comissió de biblioteca són els responsables d'executar la compra. Els infants tenen la oportunitat de participar en la selecció i adquisició del fons documental de la BE durant la Diada de St. Jordi; llavors es visiten les parades de llibres de la Plaça Major de Vic i cada grup classe escull un llibre amb l'orientació del mestre tutor.

Les dues persones que pertanyen a la comissió de biblioteca no tenen **formació** específica pel que fa a la selecció del fons documental. Tanmateix, durant els cursos 2008-2009, l'equip es va formar a través d'alguns cursos que s'oferien des del Programa Punt Edu i va comptar amb l'assessorament de la Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa i de la Universitat de Vic (el fet que dos mestres del Parvulari col·laborin habitualment també facilita que es puguin realitzar consultes esporàdiques a especialistes de Literatura Infantil d'aquesta institució). Cal ressaltar que els documents de centre apunten que és un deure dels components de la comissió de biblioteca assistir a les sessions de formació que calgui.

Origen del fons i economia

Cada inici curs s'assigna un **pressupost** destinat a cada comissió. A partir d'aquest import, la comissió decideix en què vol invertir els diners: activitats de dinamització, mobiliari, ampliació del fons, etc. Altres fonts d'ingressos són els que es reben mitjançant els premis i concursos, que la comissió pedagògica distribueix entre les diferents comissions de l'escola.

El fons prové principalment de dues **llibreries**: la Tralla (situada a Vic, compta amb un catàleg força ampli i amb bons contactes amb els diferents distribuïdors) i una llibreria de Taradell (en aquest cas s'ha prioritzat la proximitat a l'amplitud de l'oferta editorial).

Les **donacions** esporàdiques provinents de famílies són un altre canal d'ampliació de la col·lecció de la BE. Els lots s'analitzen i es valora la seva incorporació al fons de la BE a partir de la seva possible utilitat, el seu estat i la duplicitat d'exemplars.

També de manera esporàdica s'utilitzen **documents d'altres entitats**, com poden ser la Biblioteca Pública Antoni Pladevall de Taradell, el Centre de Recursos Pedagògics o bé Art i Escola. La Biblioteca Pública de Taradell es contempla en els documents de centre de la següent manera: "la BE ha de considerar la biblioteca pública com una extensió a la qual poder acudir per cercar-hi llibres i materials que no es disposin al centre". Tanmateix, per a la realització de projectes concrets, sovint s'utilitzen les **famílies** amb la finalitat de recollir documents.

Com es selecciona el fons destinat a infants?

La BE no disposa de documents que incloguin una **política de gestió de la col·lecció** concreta. L'escola té redactat el Pla Lector de Centre i el Projecte de Biblioteca, és en aquest últim document en el que es descriuen alguns aspectes relatius al fons: "la biblioteca escolar és un espai de recursos on poder trobar tot tipus d'informació en diferents tipus de suport a l'abast de l'**alumnat**, del **professorat** i de la **comunitat educativa en general**". També s'especifica que la col·lecció ha de donar resposta a les **necessitats curriculars** que es generin a l'escola i que ha d'estar formada per documents en diferents **suports** (llibres de ficció, llibres de coneixement, internet, xarxes telemàtiques, material multimèdia, obres de referència, fotografies, mapes, murals, gravats, dossiers elaborats pel professorat i l'alumnat) i ha d'incloure **materials específics per a l'alumnat amb necessitats educatives especials**.

Malgrat les indicacions incloses en el Projecte de Biblioteca (que regula també la BE de Primària), hi ha alguns punts que no coincideixen amb la realitat de la BE del Parvulari. El primer punt al qual es fa referència és el **destinatari** del fons. La col·lecció està

gestionada de forma que el seu l'usuari potencial és l'alumnat, per tant, no hi ha documents específics per al professorat ni per a les famílies. El segon punt inclòs en el Projecte de Biblioteca que no es correspon amb la realitat de la BE de 2n cicle d'Educació infantil és la presència de **suports** variats, ja que la BE inclou únicament llibres de ficció, llibres de coneixements, una publicació periòdica i materials elaborats pels alumnes; segons els seus responsables l'objectiu de la biblioteca és proporcionar un context tranquil per a què els infants es relacionin amb l'objecte llibre i amb el text imprès. Tampoc hi ha **materials específics destinats a alumnes amb necessitats educatives especials**.

La col·lecció tampoc respon a cap línia concreta pel que fa a l'**idioma**, tot i que la llengua vehicular de l'escola és en català i es prioritzen els documents en aquest idioma. També es destaca la dificultat de trobar llibres en altres idiomes, ja que no és habitual que hi hagi documents en altres llengües a les llibreries.

Pel que fa a l'equilibri de la col·lecció per a les diferents **edats**, el fons està destinat a infants de 3 a 6 anys. Els llibres de coneixement estan destinats a tots els nens i nenes, mentre que els llibres de ficció es seleccionen en funció de la complexitat de la narració i de la quantitat de text. Sense tenir en compte l'equilibri entre ficció i coneixement, tot i que el percentatge del fons correspon aproximadament al 50 % per cada àmbit.

Tampoc s'observen uns **criteris específics per a la selecció de llibres de ficció**. L'adquisició d'aquest tipus de documents es realitza en base a un llistat bibliogràfic elaborat a partir dels assessoraments de Mercè Escardó (Biblioteca Can Butjosa) i Maica Bernal (Universitat de Vic). Tot i que els responsables de biblioteca utilitzen unes orientacions pròpies si han de comprar altres llibres no inclosos en la selecció prioritzen aquells que tenen un redactat correcte, una bona presentació, que el tema estigui tractat de forma original i interessant per als nens, i que les il·lustracions siguin variades i no comercials. Un altre criteri que s'utilitza de guia és l'editorial que ha publicat el llibre, assenyalant les següents editorials com a garantia de qualitat: Kalandraka, Kókinos, El Jinete Azul i l'Abadia de Montserrat (pels temes tractats); i descarten les següents editorials o marques: Susaeta i Disney.

En la **selecció dels llibres de coneixement** s'adquireixen documents necessaris per desenvolupar els **continguts curriculars**, llibres que fan referència als projectes, als animals que viuen a cada classe, etc. Tot i que els responsables assenyalen la necessitat de millorar les biblioteques dels diferents tallers, fent una previsió dels possibles temes que es tractaran i, conseqüentment, adquirir llibres de temes específics. En aquest cas tampoc s'utilitzen unes orientacions concretes, però els criteris personals als quals fan referència els responsables de la BE són: presència d'imatges realistes, esquemes i informació de diferents nivells i orientacions.

Per últim, ressaltar que no es realitza un **procés d'esporgada** sistemàtic a la BE del Parvulari de l'Escola Les Pinediques. Els documents que formen part de la purga són aquells que estan en molt mal estat, i es destrien durant l'acció educativa diària.

Les possibles millores que assenyalen les persones que formen part de la comissió de BE són: augmentar la col·laboració entre Biblioteca Pública i BE; utilitzar els recursos i l'assessorament de la Biblioteca Infantil Rosa Sensat; augmentar la formació respecte les polítiques de col·lecció; realitzar esporgades de forma sistemàtica; i concretar el fons de llibres de coneixement destinats a cada taller.

5. Conclusions

Aquest apartat pretén desenvolupar les reflexions que ha provocat el Treball de Fi de Grau. Les idees s'han organitzat de la següent manera: assoliment d'objectius i verificació de les hipòtesis inicials de la recerca, possibles millores de la recerca, contrast entre el marc teòric i els resultats de la recerca, i nous interrogants o noves possibilitats d'investigació.

També es vol destacar l'aprenentatge realitzat durant el procés d'elaboració del present treball, que m'ha permès relacionar alguns continguts apresos durant el Grau en Mestre d'Educació Infantil (sobretot en les assignatures vinculades a l'itinerari de Biblioteca Escolar i Animació a la Lectura i en l'assignatura de Literatura Infantil), la meua experiència laboral (com a llibretera i bibliotecària) i els meus interessos. Considerant que els coneixements adquirits durant aquest procés seran de gran utilitat en el meu futur professional com a mestra i, sobretot, en el cas que es pogués realitzar la tasca de mestra-bibliotecària.

5.1. Assoliment d'objectius i verificació d'hipòtesis inicials

Com s'apunta a l'inici del Treball de Final de Grau, el problema plantejat per a la realització de la recerca va ser el següent: Com es realitza la selecció del fons documental a la biblioteca escolar? En l'apartat metodològic també es concreten tres objectius generals a assolir durant la tasca: Identificar els criteris utilitzats a l'escola i a altres organismes vinculats a aquesta per a la selecció del fons documental destinat als infants; conèixer la formació, visió i posició que tenen diferents responsables de la selecció del fons documental per a infants sobre aquest procés; reflexionar sobre les polítiques de col·lecció per a infants a l'escola i a la biblioteca pública.

La pregunta o el problema de recerca plantejat s'ha pogut desenvolupar a través del marc teòric (que descriu com s'hauria de fer) i la investigació posterior (que descriu el que passa en realitat). Tanmateix, s'assumeixen les limitacions de la recerca, que representen visions i pràctiques molt concretes i, en cap cas, poden ser generalitzades; presentant uns resultats parcials del panorama actual català. Pel que fa a l'últim

objectiu, la reflexió entorn el problema plantejat, es desenvolupa en aquest últim apartat del treball.

Un altre aspecte que es vol esmentar és la verificació de les hipòtesis inicials, que apuntaven a les diferències en la selecció del fons per a infants en funció de diferents elements (formació dels responsables en el tema, trajectòria i plantejament educatiu dels centres; i trets característics de cada organisme). Com es pot constatar en el tercer punt d'aquest apartat, les hipòtesis plantejades han estat confirmades.

5.2. Possibles millores de la recerca

La inexperiència en el desenvolupament de treballs d'investigació, la manca de temps i el fet que no existeixi la perfecció, han provocat que hi hagi alguns aspectes destacables, sobretot referents a la recollida de dades, que es podrien millorar:

El primer aspecte que modificaria seria el número de biblioteques escolars analitzades. Com ja s'ha comentat, les dues BE analitzades no són representatives en el nostre context. Aquest fet es deu al número de BE analitzades, però també al tipus de BE analitzades, que responen a un procés de reflexió per part dels seus responsables i tenen una qualitat alta respecte al panorama general en el nostre territori. També m'hagués agradat entrevistar més membres del Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil Rosa Sensat, per així mostrar la diversitat del grup pel que fa a la tasca professional dels analitzadors, la seva formació, la seva relació amb el llibre infantil, els criteris subjectius d'alguns seleccionadors per a analitzar els documents, etc.

El segon aspecte al qual es vol al·ludir són les entrevistes. Algunes d'elles es van realitzar mitjançant el correu electrònic, fet que va provocar la manca d'aprofundiment en alguns aspectes. S'observa la utilitat de realitzar les entrevistes cara a cara i, a poder ser, utilitzar la gravadora àudio per a enregistrar les dades (en una entrevista es va recollir la informació mitjançant el registre manual i es va detectar un resultat menys ric). I possiblement afegiria la pregunta "Per què es realitza d'aquesta manera el procés de selecció del fons documental destinat als infants?". Incloure aquest interrogant

possibilitaria la comprensió de les dificultats que es troben els diferents agents en el procés de selecció de la col·lecció per a infants.

El tercer aspecte fa referència a les observacions realitzades amb l'objectiu de recollir dades. Algunes observacions s'havien realitzat prèviament a la realització del marc teòric i al plantejament del treball, i van permetre d'extreure poca informació relativa a la recerca (tot i que s'hi va aportar una visió general del procés).

Per últim, m'agradaria esmentar la manca de temps per a realitzar una actuació de caire més pràctic. Hauria estat molt interessant poder aplicar els coneixements obtinguts a través de la redacció del marc teòric creant unes recomanacions per a les famílies dels infants de l'escola de pràctiques en format díptic per a seleccionar llibres per als seus fills. S'havia pensat incloure també en aquest document la visió dels infants sobre algunes recomanacions específiques, que s'entregaria a les famílies unes setmanes abans de Sant Jordi.

5.3. Com, qui i per què seleccionar llibres per a infants, contrast entre el marc teòric i els resultats de la recerca

La selecció del fons documental de la BE és un tema que ha estat tractat per diferents autors i que fins i tot apareix en el marc normatiu català. Tanmateix, s'ha hagut de destriar informació provinent de moltes fonts per tal de poder construir el marc teòric del treball. El contrast d'aquesta primera part amb els resultats obtinguts durant la investigació ens fa adonar que sovint no s'apliquen els criteris de selecció de forma homogènia. S'aprecia que algunes biblioteques, de manera reflexionada, modifiquen els criteris per tal d'adequar el fons a les seves necessitats i interessos; mentre que en d'altres casos és la manca de formació el que provoca que no es tinguin en compte les recomanacions (val a dir, que tot i que no s'ha investigat, sembla que la majoria de biblioteques escolars catalanes es podrien ubicar en aquesta última classificació). També s'ha de tenir en compte que no totes les dades recollides són contrastables, ja que s'han analitzat biblioteques que pertanyen a tres àmbits molt diferenciats.

Qui selecciona?

El responsable del procés de selecció hauria de ser tot l'equip de mestres, adoptant una formació activa i conscient. En els resultats de la investigació s'ha recollit que el procés de selecció en les biblioteques observades es realitzava en tots els casos de forma col·lectiva.

Tal com assenyala la bibliografia, la majoria de biblioteques utilitzen fonts especialitzades com a suport i es llegeixen i es comparen moltes obres abans d'adquirir-les (en el cas de l'Escola Les Pinediques potser no s'aprofundia en els dos últims aspectes). En el cas de la formació i l'assessorament, en el nostre context hi ha la possibilitat de rebre assessorament i formació específica sobre el tema tractat, el primer organisme en oferir aquest tipus de recurs va ser l'Amic de paper, durant uns anys es van oferir des del Programa Punt Edu i actualment hi ha la possibilitat de rebre aquest servei a través del Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil. A les biblioteques observades, es percep com els responsables han rebut formació i assessorament molt diversos, tot i que aquest fet no és habitual en el panorama educatiu català.

Origen del fons i economia

Les fonts investigades disposen d'un pressupost per a la selecció del fons documental de la biblioteca, tanmateix, en el cas de les biblioteques públiques, part d'aquest fons es destina a adquisicions que parteixen d'una preselecció, fet que provoca que la selecció no es realitzi de forma totalment lliure.

S'ha observat com els centres accepten donacions, provinents de les editorials o de particulars, tanmateix tots ells fan una selecció dels lots que no suposen cap despesa per tal d'adequar-los a les necessitats de la biblioteca. Com passa en altres aspectes, aquesta no és la tònica observada en altres biblioteques, sobretot fent referència a BE és habitual que s'incorporin tots els documents que no comporten una inversió.

Pel que fa a les recomanacions de cooperar i compartir recursos entre diferents biblioteques, tots ells efectuen algun tipus de col·laboració, però que es podria ampliar i efectuar de forma més sistemàtica.

Com es selecciona el fons per a infants?

La investigació aporta que en els centres observats, tot i que en general no es segueix cap política de col·lecció documental (excepte en el cas de la Biblioteca Infantil Rosa Sensat), es selecciona el fons de manera que aquest sigui suficient i adequat a les necessitats de la comunitat.

En el cas de les biblioteques escolars, el fons està destinat als alumnes, sense incloure documents per als mestres i les famílies; i es tenen en compte, sobretot, les necessitats curriculars del centre. Per a la selecció, es percep un gran coneixement de l'usuari en les dues BE observades, com en el cas de les biblioteques públiques, que a més a més poden incorporar mecanismes per a detectar els interessos i les necessitats dels lectors. Com assenyalen Baró i Mañà (1994) cal que els responsables de l'adquisició del fons documental a la BE tinguin clar el per què i per a què de cada incorporació. Tanmateix, aquesta idea es percep en la visió d'Amàlia Ramoneda, Mercè Escardó i Jaume Centelles, però no es percep que sigui una reflexió que es realitzi generalment en les escoles (o si més no en cada document).

Pel que fa a la selecció de llibres de ficció es percep que preval el criteri que han d'estar ben escrits i que han de narrar una història que commogui el lector. Altres aspectes que es tenen en compte usualment és la qualitat de la il·lustració, la presentació i l'editorial que publica l'exemplar. Excepte en el cas de la biblioteca de Les Pinediques (adquireixen els llibres de ficció a partir d'un llistat bibliogràfic), s'adquireixen les obres a partir de l'anàlisi del conjunt de l'obra i també aplicant criteris subjectius (que poden quedar contrarrestats per la valoració col·lectiva de l'adquisició, fet que es valora positivament per la bibliografia consultada).

En el cas de la selecció de llibres de coneixement algunes fonts observades destaquen la mala qualitat dels documents que s'editen actualment en aquest camp. I els criteris que s'utilitzen, en general, s'aproximen a les recomanacions descrites en el marc teòric: ben escrit, informació estructurada, inclusió de diferents visions sobre un tema, instruments de recuperació de la informació, etc.

Segons les orientacions descrites en el marc teòric, és necessari realitzar processos d'esporgada sistemàtics per tal de mantenir una col·lecció actualitzada i adaptada a les necessitats reals de l'usuari. Es recomana esporgar els documents segons la seva utilització, el seu estat, la duplicitat dels exemplars, equilibri entre els diferents temes, informació obsoleta, etc. Tot i que es percep que cada biblioteca realitza aquest procés a partir d'uns criteris propis adaptats als seus objectius i a les seves necessitats (per exemple, en el cas de la Biblioteca Pública Caterina Figueras el fons infantil s'esporga a partir de l'estat del document, perquè és un tipus de fons que té un gran ús i que es malmet fàcilment; en el cas de la biblioteca de l'Escola Les Pinediques s'utilitza el mateix criteri; en el cas de Can Butjosa l'estat no és un aspecte prioritari per a l'esporgada, ni tampoc l'actualitat del contingut, ja que té una finalitat de recuperació del fons infantil).

Així doncs, es pot afirmar que les biblioteques apliquen diferents criteris per a la selecció del fons documental per a infants en funció dels les seves necessitats i característiques, però també a partir dels coneixements que tenen els seus responsables sobre els documents. Les realitats observades parteixen d'un criteri comú que també es destaca en el marc teòric: la necessitat de seleccionar per evitar l'excés i l'amuntegament de la col·lecció, i per oferir llibres de qualitat per a tots els infants, siguin quines siguin les seves necessitats i els seus interessos.

Malgrat tot, com ja s'ha apuntat anteriorment, la visió sobre la lectura, el llibre i la biblioteca escolar en els contextos observats no representa una aproximació general en el nostre context. I sense un canvi de perspectiva difícilment es pugui utilitzar la biblioteca escolar com a una eina educativa potent, en la que es mereixin invertir esforços materials, personals i temporals.

5.4. Nous interrogants o noves possibilitats d'investigació

La realització del Treball de Final de Grau i, sobretot la reflexió entorn del tema i la seva aplicació pràctica, ha generat altres preguntes que serien interessants d'analitzar i avaluar en futures investigacions. Es veu positiu incloure aquests interrogants en el darrer punt del treball, per a incitar a la reflexió i deixar una porta oberta per a futures

recerques. Les quatre qüestions que es plantegen estan precedides per algunes observacions.

La primera qüestió sobre la que s'ha reflexionat és la importància de deixar constància escrita dels criteris utilitzats per a la selecció del fons documental. Tanmateix, també m'adono de la importància d'aplicar criteris subjectius, ja que si un document és adequat per al mestre, possiblement l'utilitzi. Així doncs, cal un corpus de qualitat, però al mateix temps adequat i útil.

Criteris subjectius i utilitaris versus sistematització en el procés de selecció del fons i perfecció d'aquest. És necessària la presència d'un document que reguli la política de col·lecció en els centres escolars?

El segon punt de reflexió parteix de la idea que cada biblioteca i comunitat escolar té unes característiques, necessitats i interessos propis. S'ha observat com els objectius fixats per les biblioteques determinen els suports dels documents, l'equilibri entre ficció-coneixement, idioma, etc.

Són adequades per a tots els centres educatius les recomanacions generals per a confeccionar la col·lecció de la BE?

En tercer lloc, s'ha reflexionat sobre el fet de compartir recursos documentals. S'observa que sovint, les BE tenen buits o mancances pel que fa a la col·lecció, però no hi ha una col·laboració sistematitzada entre diferents biblioteques.

És possible crear un sistema de col·laboració entre les diferents biblioteques escolars utilitzant el programa de gestió més estès (EPergam)? I entre la biblioteca escolar i la biblioteca pública?

El quart i últim interrogant fa referència al tipus de formació que haurien de rebre els mestres sobre el procés de selecció del fons documental de la BE. S'observa que els mestres bibliotecaris no tenen disponibilitat horària sense alumnes per dedicar-se a la biblioteca. Es percep que cal formació en l'àmbit que ens ocupa, però també temps per aplicar-la (el Programa Punt Edu va tenir èxit perquè va facilitar l'aplicació dels

coneixements adquirits durant els cursos de formació proporcionant un temps de dedicació exclusiva a la BE).

*Com s'hauria de plantejar la formació dels mestres sobre política documental a la BE?
Durant la formació inicial o a través de cursos que formen part de la formació continuada?*

Per acabar, un a frase inclosa en un llibre de Petit, que fa referència a la biblioteca i que, per a mi, es pot aplicar al que hauria de provocar una bona col·lecció:

... la biblioteca ideal és la que fa somniar, que no imposa idees o imatges sinó que mostra possibilitats, alternatives. La que mostra que es poden llegir i explicar històries només pel plaer de fer-ho, que un mateix inventa la seva pròpia vida, que és possible inventar-se la vida, i que per a inventar-se la vida potser sigui necessari tenir matèria prima. Haver somniat i crear novament...

Petit, Michèle (1999). *Nuevos acercamientos a los jóvenes y la lectura*. Fondo de Cultura Económica: México.

6. Bibliografia

Abeyà Lafontana, Mercè [et al.] (2010). *Esporgar la biblioteca a l'escola i a l'institut: triar i destriar, processos per a una gestió eficient del fons* (en línia). [s.l.]: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/b86cc0fe-bf6b-4081-a8b8-a6a234931f14/esporgar.pdf> [Consulta: 4 de gener de 2014]

Andréu Lorenzo, Laura Beatriz (s.a.). “La nueva Biblioteca Escolar como centro de recursos para el aprendizaje”. *Actas de las I Jornadas sobre Bibliotecas Escolares de Extremadura* (en línia). http://labibliotecaescolar.files.wordpress.com/2012/04/documentos_laura.pdf [Consulta: 2 de gener de 2014]

Baró, Mònica; Mañà, Teresa (1994). *Formar-se per informar-se: propostes per a la integració de la biblioteca a l'escola*. Barcelona: Edicions 62; Associació de Mestres Rosa Sensat.

Baró, Mònica; Mañà, Teresa; Velloso (2004). *Bibliotecas escolares ¿para qué?* Madrid: Anaya.

Baró, Mònica; Aliagas, Cristina; Gorchs, Glòria (2013). *Com crear un ambient lector a l'escola* (en línia). Barcelona: Fundació Jaume Bofill. <http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/575.pdf> [Consulta: 2 de gener de 2014]

Calvino, Italo (1992). *Por qué leer clásicos?* 2a ed. Barcelona: Tusquets.

Centelles Pastor, Jaume (2009). *La biblioteca, el cor de l'escola*. 3a ed. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Centelles Pastor, Jaume (s.a.). “Selección y adquisición en bibliotecas escolares II: el qué, el quién y el dónde” (en línia)

<http://jaumecentelles.files.wordpress.com/2010/07/mb11-seleccion-y-adquisicion-en-bibliotecas-escolares-el-que-el-quien-y-el-donde.pdf> [Consulta: 5 de gener de 2014]

Cerrillo, Pedro (2007). *Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria: hacia una nueva enseñanza de la literatura*. Barcelona: Octaedro.

Chambers, Aidan (2006). *Lecturas*. México D. F.: Fondo de Cultura Económica.

Colomer, Teresa (1995). "Los libros en la etapa infantil (2)". *Alacena*, 23, p. 9-11

Colomer, Teresa (2005a). *Andar entre libros: la lectura literaria en la escuela*. México: Fondo de Cultura Económica.

Colomer, Teresa (dir.). (2005b). *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

Comisión Técnica de Bibliotecas Escolares (2011). *Marco de referencia para las bibliotecas escolares* (en línea). [s.l.]: Ministerio de Educación. Secretaría de estado de Educación y Formación profesional. <http://www.mcu.es/bibliotecas/docs/MC/ConsejoCb/CTC/Marcoreferenciabescolares.pdf> [Consulta: 3 de gener de 2014]

Comalat, Maite; Serra, Olga (2008). "La contractació de serveis externs: un recurs imprescindible per a les biblioteques escolars". *Ítem*. Núm. 28, p. 49-54.

Duran, Teresa; Ros, Roser (1995). *Primeres literatures: llegir abans de saber llegir*. Barcelona: Pirene.

Durban Roba, Glòria (2005). "La colección documental de la biblioteca escolar: una visión integradora de contenidos, formatos y soportes". *Educación y biblioteca*, núm. 148.

Durban Roca, Glòria (2010). *La biblioteca escolar, avui. Un recurs estratègic per al centre*. Barcelona: Graó.

Eco, Umberto (2012). *Entrevista diari El Tiempo per Diego Mazzei* (en línia). http://www.eltiempo.com/gente/ARTICULO-WEB-NEW_NOTA_INTERIOR-12339325.html [Consulta: 4 de desembre de 2013]

Escardó i Bas, Mercè (1987). "Para leer en libertad". *Primeras noticias*, núm. 80 , p. 65.

Escardó i Bas, Mercè (2002). *La biblioteca, un espai de convivència, un espai educador*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya.

Fons Esteve, Montserrat (2006). *Leer y escribir para vivir: alfabetización inicial y uso real de la lengua escrita en la escuela*. 3a ed. Barcelona: Graó.

García Guerrero, José; Luque Jaime, José Manuel (2011). *Organización y funcionamiento de la biblioteca escolar: tareas básicas* (en línia). Málaga: Junta de Andalucía
<http://www.juntadeandalucia.es/educacion/webportal/abaco-portlet/content/00d09468-926e-4bc9-9db5-e8b7e70ffac> [Consulta: 2 de gener de 2014]

Gasol Trullols, Anna (1994). "Un cop d'ull als llibres de coneixements infantils i juvenils". *Temps d'Educació*, 12, 2n semestre, p. 143-155.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (2013a). *Directrius i estàndards per a les biblioteques dels centres educatius de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Barcelona: Departament d'Ensenyament; Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya.

– (2013b). *La Lectura en un centre educatiu: Saber llegir, llegir per aprendre, gust per llegir. El pla de lectura de centre* (en línia). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.
http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Monografies/Lectura/La_lectura_en_un_centre_educatiu.pdf [Consulta: 2 de gener de 2014]

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament [s.a.]. *Xtec. Programa biblioteca escolar* "punedu" (en línia).
<http://www.xtec.cat/web/projectes/biblioteca/punedu/sobreelprograma>
[Consulta: 12 de gener de 2014]

IFLA/UNESCO (2005). *Directrius IFLA/UNESCO per a la biblioteca escolar* (en línia).
Barcelona: Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Disponible a:
<<http://www.cobdc.org/publica/directrius/index.html>> [Consulta: 04 de gener de 2014]

Llaquet Baldellou, Purificación (2009). "El plan de mejora de las bibliotecas escolares en las comunidades autónomas". *I Jornades de Biblioteques Escolars de les Illes Balears*, 29 i 30 d'octubre de 2009, p. 67-78.

Lluch, Gemma (2010). *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes: los comités de valoración en las bibliotecas escolares y públicas*. Gijón: Trea.

López, Raquel; Cencerrado, Luis Miguel (1998). "La biblioteca escolar: un delirio necesario". Dins: Osoro Iturbe, Kepa (coord.). *La biblioteca escolar, un derecho irrenunciable* (p. 111-117). Madrid: Asociación Española de amigos del Libro Infantil y Juvenil.

López Royo, Raquel (2002). "La selección y adquisición de libros en una Biblioteca Escolar". *Leer el mundo: I Jornadas de Bibliotecas Escolares de Asturias*. Llanes: Centro del Profesorado y de Recursos de Oriente, P. 79-92

Osoro Iturbe, Kepa (coord.) (1998). *La biblioteca escolar, un derecho irrenunciable*. Madrid: Asociación Española de amigos del Libro Infantil y Juvenil.

Osoro Iturbe, Kepa (2007). "Selección y adquisición en bibliotecas escolares: criterios, fuentes y métodos". *Mi biblioteca*, núm. 9.

Pennac, Daniel (2013). *Como una novela*. 13a ed. Barcelona: Anagrama.

Quintanal Díaz, José [et al.] (2012). *Fundamentos básicos de metodología de investigación educativa*. Madrid: CCS.

Salmerón Vílchez, Purificación; López Fuentes, Rafael (2011). “La observación como técnica de recogida de información en investigación educativa”. *Innovación docente e investigación educativa*. Granada: Geu.

Sandín Esteban, M. Paz (2003). *Investigación cualitativa en educación: fundamentos y tradiciones*. Madrid: McGraw-Hill Interamericana.

Teixidor, Emili (2012). *La lectura i la vida: com incitar els nens i els adolescents a la lectura: una guia per a pares i mestres*. Reed. Barcelona: Columna.